

Prekonať prekážky a ísť ďalej

Vždy, keď sa ocitneme pred prekážkami, otvára sa nám priestor na premýšľanie, či ich dokážeme prekonať alebo podľahneme. Riaditelia škôl sa denne stretávajú s výzvami – od legislatívnych zmien až po obmedzené rozpočty či personálne otázky. Progres vyžaduje schopnosť ísť ďalej, aj keď okolnosti nie sú ideálne. Dôležité však je nielen prekonávať staré bariéry, ale aj hľadať nové cesty, ako zlepšiť fungovanie školy a tímu. Riaditeľ má možnosť motivovať svojich kolegov k otvorenosti voči zmene a inováciám. Každý nový začiatok ponúka príležitosť posilniť dôveru v seba aj v svoje rozhodnutia. Právny rámec určuje mantinely, no kreativita a odvaha posúvajú hranice možného. V tomto duchu prinášame nové odborné články a aktuálne témy, ktoré môžu pomôcť manažmentu škôl v praxi. V tomto čísle časopisu nájdete nové príspevky k legislatíve, mediácii, vzdelávaniu, klíme triedy, duševnému zdraviu a ďalším zaujímavým témam.

Matej Drotár nadväzuje na svoj webinár z 26. 3. 2026 Výberové konanie na riaditeľa školy podľa novej legislatívy a vo svojom článku podrobne analyzuje legislatívne zmeny, ktoré priniesol zákon č. 321/2025 Z. z. v oblasti výberových konaní na riaditeľa školy. Rieši najčastejšie otázky z praxe najmä v oblastiach zloženia orgánov, doručovania, poverenia funkciou a ďalšie. Poskytuje tak jasný návod pre zriaďovateľov škôl a všetky dotknuté osoby pri realizovaní výberových konaní na funkciu riaditeľa školy podľa novej právnej úpravy.

Michal Pankevič sa venuje legislatívnym, organizačným a procesným požiadavkám spojenými so zápisom dieťaťa do základnej školy podľa právneho stavu platného od 1. januára 2026, pričom kladie dôraz na povinnosti zákonných zástupcov, ale aj právne úskalia pre riaditeľov škôl, vrátane sankcií za nesplnenie povinností a špecifických postupov pre deti s vývinovými poruchami a výnimočným nadaním.

Markéta Švamberg Šauerová vysvetľuje význam a prínos školského psychológa pri budovaní bezpečného a podporného prostredia v škole, najmä v oblasti rozvoja tímovej spolupráce, komunikácie a osobnostného rastu žiakov aj opory pre učiteľov. Zdôrazňuje, že pod vedením školského psychológa sa jednotlivé techniky stávajú efektívnymi nástrojmi, ktoré menia triedu na súdržný kolektív a majú dlhodobý pozitívny vplyv na atmosféru aj vzťahy v škole.

Nada Bizová vo svojom článku detailne rozoberá možnosti podpory sociálnych interakcií žiakov so zrakovým postihnutím na základných školách v inkluzívnom prostredí, s dôrazom na rozdiely medzi žiakmi so slabozrakosťou, so zvyškami zraku a nevidiacimi žiakmi. Predkladá konkrétne pedagogické, organizačné a komunikačné opatrenia na uľahčenie ich zapojenia medzi vrstovníkmi, podporu bezpečnosti a adaptácie.

Michal Dzurenko uvádza tipy a zásady pre rodičov na bezpečné zdieľanie fotografií svojich detí na internete, no spomína aj riziká, ktoré sú spojené s takýmto uverejňovaním fotografií.

Martina Kosturková sa zaoberá dôležitosťou wellbeingu, kritického myslenia a etického rozhodovania učiteľa v školskom prostredí, pričom zdôrazňuje, že kvalita učiteľských rozhodnutí závisí od rovnováhy medzi psychohygienou, schopnosťou kritického úsudku a etickým rozhodovaním.

Elena Zenkovich predstavuje význam sociokultúrnej mediácie, ktorá prostredníctvom kultúrnych a umeleckých aktivít pomáha prekonávať bariéry, podporuje integráciu a buduje vzájomné porozumenie medzi ľuďmi z rôznych kultúr, osobitne v kontexte prisídlencov.

Tamara Valentíková sa venuje problematike úzkosti u žiakov v školskom prostredí, analyzuje jej psychologické súvislosti, prejavy, rizikové faktory a dopady na vzdelávací proces, sociálne vzťahy aj celkový školský klímu. Zdôrazňuje význam systematickej prevencie, včasnej identifikácie a intervencií zo strany školy, pričom odporúča prepojený prístup školy, rodiny a odborníkov so zameraním na bezpečné prostredie a podporu psychickej pohody ako nevyhnutnej súčasť efektívneho vzdelávania.

Adam Bielez analyzuje politické previerky zamestnancov v oblasti školstva a kultúry v rokoch 1957–1958, ktoré boli organizované komunistickým režimom s cieľom odhaliť a odstrániť osoby s „problematickou“ minulosťou, teda osoby späté s predchádzajúcimi politickými režimami, najmä s ľudáckym režimom alebo novou slovenskou štátnosťou.

Nech sú naše staré obmedzenia akékoľvek, práve v ich prekonaní spočíva skutočný rozvoj. Je na nás, aby sme sa rozhodli, či zostaneme stáť alebo sa pohne-
me vpred.

/redakcia/

www.direktor.sk www.direktor.sk www.direktor.sk www.direktor.sk

LEGISLATÍVA

- Výberové konanie na riaditeľa školy podľa novej legislatívy 2
 ■ JUDr. Matej Drotár

VZDELÁVANIE

- Zápis dieťaťa na základné vzdelávanie 5
 ■ PhDr. PaedDr. Michal Pankevič, PhD., MBA, LL.M.

KLÍMA TRIEDY

- Využitie školného psychológa 9
 ■ doc. PhDr. Markéta Švamberg Šauerová, Ph.D.

INKLÚZIA

- Podpora sociálnych interakcií žiakov so zrakovým postihnutím 12
 ■ Doc. PaedDr. Nada Bizová, PhD.

KYBERNETICKÁ BEZPEČNOSŤ

- Zdieľanie fotografií detí na internete 16
 ■ Ing. Michal Dzurenko

KULTÚRA ŠKOLY

- Wellbeing, kritické myslenie a etické rozhodovanie učiteľa (1.) 18
 ■ doc. PhDr. PaedDr. Martina Kosturková, PhD.

MEDIÁCIA

- Sociokultúrna mediácia 22
 ■ JUDr. Elena Zenkovich, CSc.

DUŠEVNÉ ZDRAVIE

- Úzkosť u žiakov v školskom prostredí 24
 ■ Mgr. Tamara Valentíková

DO POZORNOSTI

- Dôležité termíny 28
 ■ PaedDr. Katarína Písečná

Z HISTÓRIE ŠKOLSTVA

- Trné v oku režimu: stranické previerky na Povereníctve školstva a kultúry (1957 – 1958) 30
 ■ PhDr. Adam Bielez, PhD.

PORADŇA

- Otázky a odpovede 32
 ■ JUDr. Matej Drotár

VÝBEROVÉ KONANIE NA RIADITEĽA ŠKOLY PODĽA NOVEJ LEGISLATÍVY

* OTÁZKY A ODPOVEDE *

JUDr. Matej Drotár
obec Seňa
prednosta obecného úradu

V článku rozoberáme hlavné legislatívne zmeny týkajúce sa výberových konaní na riaditeľa školy podľa zákona č. 321/2025 Z. z. Predstavujeme praktické situácie, formou otázok a odpovedí na ne, ktoré môžu nastať v priebehu konania, napríklad spôsob zasielania pozvánok, zloženie rady školy, dočasné poverenie funkciou riaditeľa, podmienky preukazovania bezúhonnosti a aplikáciu prechodných ustanovení. Cieľom je usmerniť zriaďovateľov a všetky dotknuté subjekty, ako postupovať v špecifických prípadoch pri výbere riaditeľa školy podľa novej právnej úpravy.

Začiatok účinnosti zákona č. 321/2025 Z. z. o školskej správe a o zmene a doplnení niektorých zákonov priniesol viaceré zmeny v oblasti výberových konaní, obsadzovania riaditeľských funkcií, ako aj procesných pravidiel v školských inštitúciách. Nasledujúci text prináša prehľad najčastejších praktických otázok, ktoré sa týkajú praxe zriaďovateľov a škôl, a zároveň detailné odpovede, ktoré poskytujú právnu istotu a jasné usmernenia všetkým zainteresovaným stranám.

Možnosť opätovného uchádzania sa o funkciu po odvolaní riaditeľa

? Otázka: Ak bol riaditeľ školy zriaďovateľom odvolaný podľa predpisov platných do 31. 12. 2025, môže sa podľa súčasných predpisov opäť uchádzať o funkciu riaditeľa na tej istej škole alebo na inej škole v inej obci?

Prechodné ustanovenia zákona č. 321/2025 Z. z. o školskej správe a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon č. 321/2025 Z. z.“) neriešia odvolanie podľa právnych predpisov účinných do 31. 12. 2025 a jeho vplyv na možnosť uchádzať sa o funkciu riaditeľa podľa predpisov účinných od 1. januára 2026. Z uvedeného logicky vyplýva, že odvolanie podľa právnych predpisov účinných do 31. 12. 2025 žiadnym spôsobom neobmedzuje uchádzača vo výberovom konaní podľa zákona č. 321/2025 Z. z.

Pozvánka na výberové konanie cez elektronickú schránku

? Otázka: Je možné zaslať uchádzačom pozvánku na výberové konanie aj prostredníctvom elektronickej schránky?

Áno. Doručovanie písomností prostredníctvom elektronickej schránky na Ústrednom portáli verejnej správy (www.slovensko.sk), t. j. elektronickej schránky podľa zákona o e-Governmente je plnohodnotným spôsobom na doručovanie úradných písomností a doručovanie písomností pri výkone verejnej moci.

Pozvánka na výberové konanie e-mailom

? Otázka: Môže byť pozvánka na výberové konanie zaslaná uchádzačom aj e-mailom?

Zákon č. 321/2025 Z. z. explicitne neupravuje spôsob doručovania pozvánky. To znamená, že doručovanie pozvánky e-mailom nie je vyslovene vylúčené, ale je podstatný rozdiel medzi doručovaním e-mailom a doručovaním poštou, resp. doručovaním do elektronickej schránky podľa zákona o e-Governmente. Doručovanie poštou a doručovanie do elektronickej schránky sa považujú za kvalifikované spôsoby doručenia, kde príslušné právne predpisy upravujú následky doručenia, resp. moment doručenia zásielky adresátovi. Pri doručovaní e-mailom nie sú všeobecne určené následky doručenia, resp. moment doručenia. Toto by mohlo byť problémom, ak by uchádzač namietol doručenie e-mailom. Je síce pravda, že odosielateľ vidí odoslaný e-mail vo svojej schránke, ale nemá potvrdenie o doručení. Ak napriek tomu je zo strany zriaďovateľa záujem o doručovanie e-mailom, odporúčam si vyžiadať potvrdenie o doručení e-mailu od adresáta.

Zvolanie rady školy a predseda komisie po odstúpení predsedu rady školy

? Otázka: Ak predseda rady školy zo zdravotných dôvodov odstúpi z funkcie predsedu a zároveň opustí aj radu školy, kto zvoláva radu školy?

A ak zatiaľ nie je určený nový predseda rady školy, kto bude predsedom výberovej komisie? Aký je správny postup?

Podľa § 17 ods. 2 zákona č. 321/2025 Z. z. radu školy riadi predseda. Predsedu zastupuje v plnom rozsahu jeho práv a povinností podpredseda. Predsedu a podpredsedu volí rada školy zo svojich členov tajným hlasovaním na ustanovujúcom zasadnutí. Ak rada školy nemá predsedu ani podpredsedu, predsedu zastupuje v plnom rozsahu jeho práv a povinností člen rady školy určený žrebovaním.

Podľa § 19 ods. 5 členstvo v rade školy je nezastupiteľné.

Podľa § 11 ods. 1 písm. a) zákona č. 321/2025 Z. z. členom výberovej komisie je aj predseda rady školy, ktorý je zároveň predsedom výberovej komisie.

Podľa § 11 ods. 7 zákona č. 321/2025 Z. z. členov výberovej komisie podľa ods. 1 a 3 až 5 vymenúva zriaďovateľ.

Radu školy by mal zvolať v neprítomnosti predsedu (resp. v prípade vzdania sa členstva predsedom RŠ, podpredseda rady školy). Podľa § 22 ods. 4 zákona č. 321/2025 Z. z. ak zaniklo členstvo v rade školy pred skončením jej funkčného obdobia, zvolí príslušná kategória voličov na uvoľnené miesto nového člena rady školy alebo, ak to upravuje štatút rady školy, nastupuje na jeho miesto osoba, ktorá získala v riadnych voľbách do rady školy za príslušnú kategóriu voličov najbližší najvyšší počet hlasov. Ak ide o člena rady školy delegovaného zriaďovateľom alebo vecne príslušnou stavovskou organizáciou alebo profesijnou organizáciou, zriaďovateľ alebo vecne príslušná stavovská organizácia alebo profesijná organizácia deleguje nového člena rady školy. Členstvo nového člena rady školy trvá do konca funkčného obdobia rady školy.

Vo vzťahu k výberovému konaniu je potrebné počkať na zvolenie nového predsedu rady školy a až tak pokračovať vo výberovom konaní. Aj keď predsedu rady školy zastupuje v plnom rozsahu jeho práv a povinností podpredseda, toto zastupovanie nemožno vzťahovať na funkciu predsedu výberovej komisie. Zastupovanie podpredsedu sa vzťahuje na práva a povinnosti predsedu rady školy, nie predsedu výberovej komisie. Okrem toho predseda rady školy bol vymenovaný za predsedu výberovej komisie. Zákon neupravuje zastupiteľnosť členov výberovej komisie (vrátane predsedu), keďže títo boli vymenovaní a majú vykonávať svoju funkciu člena výberovej komisie osobne.

Určenie členov komisie za zamestnancov v CVČ bez rady školy

? *Otázka:* Ako sa majú v centre voľného času, kde už nebude zriadená rada školy, určiť členovia výberovej komisie za zamestnancov? Akou formou má prebehnúť dohoda zamestnancov? Môžu byť zastúpení pedagogickí aj nepedagogickí zamestnanci?

Podľa § 11 ods. 3 zákona č. 321/2025 Z. z. ak ide o školské zariadenie okrem zariadenia poradenstva

a prevencie, jazykovú školu alebo školu pri zdravotníckom zariadení, členmi výberovej komisie sú

- a) jeden zástupca zriaďovateľa, ktorý je predsedom výberovej komisie,
- b) dvaja zamestnanci školy alebo školského zariadenia na základe vzájomnej dohody zamestnancov.

Z uvedeného ustanovenia vyplýva, že zákon nešpecifikuje presný postup, ale hovorí len o vzájomnej dohode zamestnancov. Vo vzťahu k zloženiu zamestnancov nie sú žiadne obmedzenia. Či pôjde o pedagogických, odborných či ostatných zamestnancov alebo ich kombináciu, je na dohode zamestnancov. Forma dohody nie je takisto určená. Z hľadiska právnej istoty a prípadnej preukázateľnosti odporúčam z rokovania o dohode zamestnancov vypracovať zápisnicu, v ktorej budú uvedené podstatné veci týkajúce sa dohody zamestnancov, pričom táto zápisnica by mala byť podpísaná všetkými prítomnými zamestnancami, aby nevznikli pochybnosti o platnosti dohody.

Účasť zamestnancov pracujúcich na dohodu

? *Otázka:* Týka sa dohoda o určení zástupcu zamestnancov aj osôb, ktoré nemajú pracovnú zmluvu, ale pracujú na dohodu?

Keďže zákon č. 321/2025 Z. z. v tomto smere neobsahuje osobitnú úpravu, je potrebné aplikovať všeobecný predpis upravujúci pracovnoprávne vzťahy, ktorým je Zákonník práce. Podľa § 11 ods. 1 Zákonníka práce zamestnanec je fyzická osoba, ktorá v pracovnoprávných vzťahoch, a ak to ustanovuje osobitný predpis, aj v obdobných pracovných vzťahoch vykonáva pre zamestnávateľa závislú prácu. Z ustanovenia § 1 a § 223 Zákonníka práce vyplýva, že aj osoby, ktoré vykonávajú prácu pre zamestnávateľa na základe dohody o práci vykonávanej mimo pracovného pomeru, sa považujú za zamestnancov a Zákonník práce ich tiež označuje ako zamestnancov. Teda odpoveď je: Áno.

Predkladanie dokladov na osobnom stretnutí komisie

? *Otázka:* Môže sa poskytnutie dokladov uskutočniť aj na osobnom stretnutí celej výberovej komisie, z ktorého sa vyhotoví zápisnica?

Áno, tento postup je v súlade so zákonom. Musí však byť zachovaná lehota najneskôr päť dní pred výberovým konaním.

Nekonanie zriaďovateľa po prihlásení uchádzačov

? *Otázka:* Čo ak zriaďovateľ zverejnil oznámenie o vyhlásení výberového konania, uchádzači sa prihlásili, ale zriaďovateľ ďalej nekoná – napríklad neotvorí obálky, neodošle pozvánky ani neurčí termín? Ako zákon rieši takúto situáciu? Aké sú lehoty a možnosti ďalšieho postupu?

Zákon túto situáciu nerieši. V takom prípade je možné obrátiť sa na prokuratúru alebo na príslušný súd.

Bezúhonnosť – výpis z registra trestov pre prácu s deťmi a mládežou

? Otázka: *Pri výberovom konaní sa vyžaduje bezúhonnosť uchádzačov. Zákon č. 321/2025 Z. z. uvádza povinnosť predložiť výpis z registra trestov pre prácu s deťmi a mládežou nie starší ako tri mesiace. Je to takto správne?*

Zákon nevyžaduje predložiť výpis z registra trestov pre prácu s deťmi a mládežou. Na žiadnom mieste v zákone č. 321/2025 Z. z. sa neuvádza slovné spojenie „predložiť výpis z registra trestov“. Podľa § 7 ods. 3 písm. b) zákona č. 321/2025 Z. z. požiadavkou na výkon funkcie riaditeľa, ktorej splnenie sa vyžaduje ku dňu výberového konania, je okrem iného aj **bezúhonnosť v rozsahu podľa osobitného predpisu, ktorá sa preukazuje výpisom z registra trestov pre prácu s deťmi a mládežou**. Toto ustanovenie priamo odkazuje na § 15 a 15a zákona č. 138/2019 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 138/2019 Z. z.“). Tieto ustanovenia upravujú nielen to, kedy sa pedagogický a odborný zamestnanec považuje za bezúhonného, ale aj postup preukazovania bezúhonnosti. Aj § 15 ods. 3 zákona č. 138/2019 Z. z. ustanovuje, že bezúhonnosť sa preukazuje výpisom z registra trestov pre prácu s deťmi a mládežou nie starším ako tri mesiace. V ďalších ustanoveniach však upravuje postup získavania tohto výpisu. Podľa § 15a ods. 8 zákona č. 138/2019 Z. z. uchádzač o výkon pracovnej činnosti pedagogického zamestnanca alebo odborného zamestnanca preukazuje čestným vyhlásením

- bezúhonnosť,
- skutočnosť, že voči jeho osobe nie je vznesené obvinenie, a
- skutočnosť, že na jeho osobu nie je podaná obžaloba.

Tento postup sa uplatní aj v prípade uchádzača o výkon funkcie riaditeľa.

Výber riaditeľa novovzniknutej materskej školy bez rady školy

? Otázka: *Ako má postupovať novovzniknutá materská škola, ktorá začne činnosť od 1. 9. 2026, pri výbere riaditeľa, ak ešte nemá zriadenú radu školy, keďže zatiaľ nemá prijaté deti, zákonných zástupcov ani pedagogických zamestnancov?*

Podľa § 5 zákona č. 321/2025 Z. z. zriaďovateľ do 15 pracovných dní odo dňa zápisu školy alebo školského zariadenia do registra dočasne poverí výkonom funkcie štatutárneho orgánu bez výberového konania na obdobie do vymenovania po úspešnom vykonaní výberového konania osobu, ktorá spĺňa kvalifikačné predpoklady na výkon pracovnej činnosti v niektorej z kategórií pedagogických zamestnancov alebo odborných zamestnancov podľa druhu školy alebo školského zariadenia.

Podľa § 6 ods. 4 zákona č. 321/2025 Z. z. **zriaďovateľ zabezpečí ustanovenie rady školy do troch mesiacov od začiatku vykonávania hlavnej činnosti školy. Zriaďovateľ vyhlási prvé výberové konanie na obsadenie miesta riaditeľa do šiestich mesiacov odo dňa začatia vykonávania hlavnej činnosti školy alebo školského zariadenia.**

Výber riaditeľa podľa novej legislatívy, ak pôvodná rada školy nie je v súlade so zákonom

? Otázka: *Ako postupovať, ak výberové konanie už prebieha podľa novej legislatívy, ale na škole ešte pôsobí pôvodná rada školy, ktorej zloženie nie je v súlade s aktuálnym zákonom? Je potrebné vyhlásiť nové voľby, alebo stačia doplňujúce voľby?*

Podľa § 82 ods. 1 zákona č. 321/2025 Z. z. funkčné obdobie rady školy ustanovenej do 31. decembra 2025, ktorej zloženie nie je k 30. júnu 2026 v súlade s predpismi účinnými od 1. januára 2026, sa skončí najneskôr 31. augusta 2026. Z uvedeného ustanovenia vyplýva, že rada školy napriek zloženiu, ktoré nekorešponduje právnej úprave od 1. januára 2026, vykonáva svoju činnosť riadne až do 31. augusta 2026 alebo do skončenia funkčného obdobia, ak toto nastane skôr.

Okrem uvedeného, nové voľby je možné vyhlásiť jedine tak, aby nová rada školy začala činnosť od 1. septembra 2026 alebo od skončenia predchádzajúceho funkčného obdobia (ak to skončí skôr ako 31. 8. 2026). Doplňujúce voľby sa vyhlasujú len v prípade, ak zaniklo členstvo niektorého člena alebo členov predčasne.

Vzhľadom na uvedené, aj keď výberové konanie prebieha podľa novej legislatívy, tak pôvodná rada školy vykonáva činnosť v súlade s novou legislatívou. ■

Webinár s JUDr. Matejom Drotárom na tému **Výberové konanie na riaditeľa školy podľa novej legislatívy** sa uskutočnil dňa 26. marca 2026. Pre tých, ktorí nestihli online prenos, bude jeho **videozáznam čoskoro dostupný**. Sledujte **portál www.direktor.sk** alebo stránky nášho **e-shopu <https://obchod.wolterskluwer.sk/>** pre viac informácií.

Na portáli **www.direktor.sk** v časti **Riadenie školy** nájdete aj **Komplexný balík k výberovému konaniu na riaditeľa**, ktorý vás krok za krokom prevedie celým procesom – od vyhlásenia konania až po menovanie úspešného kandidáta. Dostupné sú: **rozpis termínov**, **checklist** jednotlivých **úkonov** a **harmonogramy** pre rôzne typy škôl, vrátane súvisiacich **vzorov**.

ZÁPIS DIEŤAŤA NA ZÁKLADNÉ VZDELÁVANIE

* PROCESNÉ A LEGISLATÍVNE POSTUPY *

PhDr. PaedDr. Michal Pankevič, PhD., MBA, LL.M.

Príspevok prináša analýzu legislatívnych a manažérskych procesov spojených so zápisom dieťaťa na plnenie povinnej školskej dochádzky podľa právneho stavu účinného od 1. januára 2026. Zameriava sa na aplikačnú prax riaditeľa školy v rámci správneho konania, elektronizáciu zápisu, procesné úskalia podpisových práv rodičov a formálne podmienky zaraďovania žiakov do úvodných ročníkov.

Byť riaditeľom základnej školy už dávno neznamena byť „len“ jej prvým pedagógom. Je to rola, ktorá si každodenne vyžaduje zručnosti krízového manažéra, diplomata a čoraz častejšie aj experta na správne právo. Keď sa každoročne na jar otvoria brány škôl pre budúcich prvákov, navonok vidíme úsmevy detí, očakávania hrdých rodičov a slávnostnú atmosféru prvého kontaktu so vzdelávacou inštitúciou.

V zákulisí riaditeľne sa však v tom istom okamihu spúšťa mimoriadne náročný administratívny a právny proces. Od 1. januára 2026 školy vstúpili do obdobia, kedy sa tento mechanizmus nielen výraznejšie digitalizuje, ale najmä pri špecifických prípadoch legislatívne sprísňuje. Na plecía manažmentu školy tak opäť dopadá zodpovednosť zosúladiť ľudský a ústretový prístup s nekompromisnou literou zákona.

Zápis ako kľúčové správne konanie

Zápis detí na základné vzdelávanie predstavuje v ročnom cykle riadenia školy významnú pedagogicko-organizačnú udalosť, no predovšetkým exaktné a prísne formalizované správne konanie. Riaditeľ základnej školy v ňom vystupuje ako prvostupňový orgán štátnej správy v školstve. Akékoľvek procesné pochybenie v tejto fáze – od nesprávneho prijatia prihlášky až po absenciu povinnej prílohy pri špecifických zaradeniach – môže viesť k zrušeniu rozhodnutia v odvolacom konaní, k sťažnostiam zákonných zástupcov alebo k sankciám zo strany kontrolných orgánov.

Pre procesy realizované pre školský rok 2026/2027 a nasledujúce je nutné, aby sa manažment školy striktne riadil zákonom č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní v znení účinnom od 1. januára 2026 (ďalej len „školský zákon“), zákonom č. 321/2025 Z. z.

o školskej správe a príslušnými usmerneniami Ministerstva školstva, výskumu, vývoja a mládeže SR. Nová legislatíva kladie na riaditeľov vyššie nároky v oblasti preverovania dokladov, no zároveň ponúka nástroje na digitálne zefektívnenie celého procesu.

Časový harmonogram, spádovosť a sankčné mechanizmy

Povinná školská dochádzka začína začiatkom školského roka (1. septembra), ktorý nasleduje po dni, keď dieťa dovŕši šiesty rok veku a dosiahne školskú spôsobilosť. Zákonný zástupca je povinný prihlásiť na plnenie povinnej školskej dochádzky každé dieťa, ktoré do 31. augusta príslušného kalendárneho roka (vrátane) dovŕši šesť rokov veku a má trvalý pobyt na území Slovenskej republiky. Táto povinnosť sa vzťahuje na všetky deti bez ohľadu na to, či už dosiahli školskú spôsobilosť, alebo či rodič uvažuje o ich pokračovaní v materskej škole.

Organizačné kroky, posun termínov a kompetencie

Na začiatok je dôležité upozorniť na legislatívny posun termínov pri podávaní prihlášok. Štandardne sa bude prihláška podávať už od 1. februára do 31. marca kalendárneho roka. Ministerstvo školstva, výskumu, vývoja a mládeže SR však aktuálne upozorňuje na dôležitú výnimku, t. j. pre školský rok 2026/2027 sa prihláška podáva ešte v doterajšom termíne, teda od 1. apríla do 30. apríla 2026. Samotný fyzický zápis na vzdelávanie (overovanie údajov) sa rovnako koná od 1. apríla do 30. apríla.

Z hľadiska manažmentu je dôležité zdôrazniť, že riaditeľ školy neurčuje čas a miesto zápisu autonómne.

Táto kompetencia patrí zriaďovateľovi, ktorý ju realizuje formou predpisu. Riaditeľ následne určuje a zverejňuje podmienky prijímania a pri prijímaní má povinnosť rešpektovať verejný školský obvod (tzv. spádový školu). Prednostne sa prijímajú deti, ktoré majú v obvode školy trvalý alebo obvyklý pobyt.

Zanedbanie povinnosti zápisu dieťaťa a legislatívne sankcie

Ak si zákonný zástupca nesplní svoju zákonnú povinnosť a dieťa na zápis na plnenie povinnej školskej dochádzky neprihlási, marí tým základné právo dieťaťa na vzdelanie. Z legislatívneho hľadiska sa tak dopúšťa priestupku v zmysle § 72 ods. 1 písm. d) zákona č. 321/2025 Z. z. o školskej správe. Táto povinnosť sa však neobmedzuje len na zákonných zástupcov. V prípade detí, ktoré sú rozhodnutím súdu umiestnené v zariadeniach ústavnej starostlivosti, vo výkone výchovného či neodkladného opatrenia alebo v ochranej výchove, zodpovednosť plne prechádza na dané zariadenie. Ak zápis zanedbá štatutárny orgán takehoto zariadenia, dopúšťa sa správneho deliktu podľa § 73 ods. 5 písm. c) uvedeného zákona.

Podľa platnej legislatívy možno takémuto zákonnému zástupcovi [podľa § 72 ods. 5 písm. a) zákona č. 321/2025 Z. z. o školskej správe], rovnako ako aj štatutárovi príslušného zariadenia [podľa § 73 ods. 6 písm. j) zákona č. 321/2025 Z. z. o školskej správe], uložiť pokutu **vo výške od 30 eur do 350 eur**. V záujme zabezpečenia plnenia povinnej školskej dochádzky je kľúčové, že túto sankciu je možné ukladať **aj opakovane**, až kým nedôjde k náprave a riadnemu zápisu dieťaťa.

Formy podania prihlášky a elektronizácia

Podľa aktuálnych usmernení rezortu školstva sa konanie o prijatí začína na základe doručenej prihlášky. Rodičia majú na výber z viacerých možností, no najvýznamnejšou procesnou inováciou je plná integrácia štátneho portálu ePrihlášky (eprihlasky.iedu.sk). Ak rodičia nevyužijú štátny portál, prihlášku môžu podať aj v listinnej (papierovej) podobe na jednotnom formulári schválenom ministerstvom školstva (formulár 014 SK), a to osobne, poštou, kuriérom, alebo aj e-mailom (naskenovanú).

Vedenie školy by však malo vo všetkých svojich komunikačných kanáloch primárne inštruovať rodičov k užívaniu portálu ePrihlášky. *Aké benefity to prináša?*

- **Štruktúrované dáta:** Formulár na štátnom portáli obsahuje tie polia, ktoré škola pre evidenciu a štátny register (RIS) potrebuje. Systém nedovolí odoslať

žiadosť bez rodného čísla či adresy. Eliminuje sa tým zdĺhavé telefonické dožadovanie údajov.

- **Koniec manuálneho prepisovania:** Údaje z e-prihlášok sa dajú hromadne vyexportovať a následne importovať do bežne používaných školských informačných systémov (aSc Agenda, eŠkola).
- **Zefektívnenie prezenčného zápisu (overovania údajov):** Prax ukazuje, že väčšina rodičov ne disponuje kvalifikovaným elektronickým podpisom. Za podpis sa tu však považuje aj vyjadrenie súhlasu v elektronickej podobe v systéme ePrihlášky. Ak toto nie je možné, škola si dokumentáciu z portálu vytlačí. Keď následne prídu rodičia v čase zápisu do školy, administratívny pracovník len overí ich totožnosť a rodný list dieťaťa, a prihlášku nechá na mieste fyzicky podpísať.

Podpisové práva v správnom konaní a procesné výnimky

Podľa § 144a školského zákona sa na prihláške na vzdelávanie vyžaduje podpis oboch zákonných zástupcov dieťaťa. Toto pravidlo sa vzťahuje aj na všetky pridružené informované súhlasy. Práve absencia jedného podpisu (niektorého zo zákonných zástupcov dieťaťa) býva najčastejším dôvodom úspešných odvolaní proti rozhodnutiu riaditeľa z dôvodu procesnej chyby. Zákonnodarca si tento problém uvedomuje a poskytuje riaditeľom legislatívne nástroje vo forme dvoch výnimiek. Manažment školy musí mať pri zápise fyzicky pripravené (alebo na webe dostupné) príslušné formuláre:

- **Výnimka č. 1 (Ťažko prekonateľná prekážka):** Ak jeden z rodičov nemôže získať súhlas druhého (napr. neznámy pobyt) a prijatie dieťaťa neznesie odklad, prítomný rodič musí škole podpísať formálne *Čestné vyhlásenie zákonného zástupcu*. Týmto dokumentom preberá právnu zodpovednosť na seba.
- **Výnimka č. 2 (Vzájomná dohoda rodičov):** V mnohých rodinách agendu so školou rieši len jeden rodič. Ak sa na tom obaja dohodnú, musia pri zápise odovzdať *Písomné vyhlásenie k podaniam týkajúcich sa výchovy a vzdelávania*. Riaditeľ si to poznačí do spisu a na základe tohto dokumentu bude doručovať všetky rozhodnutia už iba poverenému rodičovi.

Manažment úvodných ročníkov: Dve odlišné správne konania

Osobitnou kapitolou je zaradovanie detí do úvodného ročníka. Aktuálna právna úprava striktne rozlišuje dve kategórie detí. Proces prijímania, vyžadované dokumenty a dôsledky sú v oboch prípadoch diametrálne odlišné.

A. Úvodný ročník pre deti s narušenou komunikačnou schopnosťou alebo vývinovými poruchami učenia ľahkého stupňa (§ 29 ods. 9 školského zákona)

Do tejto kategórie patria deti, ktoré riadne dovíšili 6 rokov, ale z dôvodu diagnózy nemajú predpoklad zvládnuť tempo 1. ročníka. Zároveň platí podmienka, že tieto deti už nepokračujú v plnení predprimárneho vzdelávania. Riaditeľ môže vydať rozhodnutie o zaradení až vtedy, keď má v spise:

- Prihlášku na vzdelávanie (v poznámke vyznačený záujem o úvodný ročník).
- Písomné vyjadrenie príslušného zariadenia poradenstva a prevencie (CPP).
- Informovaný súhlas zákonného zástupcu.

Riziko: Súčasťou povinne formulovaného informovaného súhlasu je klauzula, v ktorej rodič potvrdzuje, že bol oboznámený so skutočnosťou: ak dieťa nebude zvládať proces v úvodnom ročníku ZŠ, jeho návrat späť do materskej školy už nie je možný.

B. Úvodný ročník pre deti so všeobecným intelektovým nadaním (§ 29 ods. 10 školského zákona)

Ide o inštitút výnimočného prijatia dieťaťa, ktoré k 1. septembru nedovíši 6 rokov (má len 4 alebo 5 rokov), ale disponuje všeobecným intelektovým nadaním. Vyžadujú sa tieto doklady:

- Prihláška na vzdelávanie.
- Správa z diagnostického vyšetrenia zariadenia poradenstva a prevencie (CPP).
- Písomný súhlas lekára so špecializáciou v odbore pediatria (všeobecný lekár pre deti a dorast).
- Informovaný súhlas zákonného zástupcu.

Riziko: Skúsenosti ukazujú, že práve súhlas pediatra patrí medzi najčastejšie opomínané dokumenty, avšak bez tohto lekárskeho súhlasu je takýto krok z pohľadu práva neprípustný.

Pokračovanie v povinnom predprimárnom vzdelávaní a súčinnosť s materskou školou

Je dôležité vysvetliť zákonným zástupcom dieťaťa, že inštitút „odkladu povinnej školskej dochádzky“ v slovenskom právnom poriadku už neexistuje. Ak chce zákonný zástupca ponechať dieťa v materskej škole o rok dlhšie, riadi sa inštitútom pokračovania v plnení povinného predprimárneho vzdelávania. Aj v tomto prípade má však zákonný zástupca absolútnu povinnosť prísť s dieťaťom na zápis do základnej školy. Riaditeľ základnej školy prijme prihlášku a následne, keď riaditeľ materskej školy vydá oficiálne rozhodnutie o pokračovaní, je zákonný zástupca povinný doručiť

jeho kópiu základnej škole. Riaditeľ základnej školy vtedy konanie o prijatí dieťaťa preruší alebo zastaví.

Poznámka: Ak rodič požiadava o zapísanie dieťaťa z rôznych dôvodov až po termíne konania zápisu, riaditeľ školy prihlášku štandardne zaeviduje, posúdi a rozhodne o prijatí/neprijatí obdobným spôsobom.

Fáza rozhodovania a nové oznamovacie povinnosti riaditeľa

Finálnym krokom celého procesu zápisu je vydanie rozhodnutí. Podľa platných predpisov a usmernení Ministerstva školstva, výskumu, vývoja a mládeže SR musí riaditeľ školy rozhodnúť o prijatí dieťaťa na vzdelávanie do 15. júna príslušného kalendárneho roka a doručiť vydané rozhodnutie zákonným zástupcom (primárne do elektronickej schránky).

Právo na odvolanie: Ak zákonný zástupca nesúhlasí s rozhodnutím riaditeľa školy, má právo podať odvolanie adresované riaditeľovi školy v lehote do 15 dní odo dňa jeho doručenia.

V praxi sa riaditelia stretávajú aj so situáciou, kedy záujem prevyšuje kapacity. Vtedy platí kaskádovitý systém: riaditeľ najprv prijme všetky spádové deti. Až následne, ak zostanú voľné miesta, môže prijímať deti z iných obvodov.

Kríza kapacít a regionálny úrad školskej správy (RÚŠS): Ak riaditeľ narazí na absolútny nedostatok kapacít a musí pristúpiť k vydávaniu rozhodnutí o neprijatí (aj pre deti zo svojho obvodu), ukladá mu legislatíva striktnú oznamovaciu povinnosť. Ak zriaďovateľ nevyčlení pre takého žiaka miesto v inej svojej spádovej škole, riaditeľ základnej školy, ktorý žiaka z kapacitných dôvodov neprijal, to musí bezodkladne oznámiť nielen zákonným zástupcom dieťaťa, ale aj príslušnému RÚŠS. Ten následne preberá iniciatívu a určuje dieťaťu školu pre plnenie dochádzky.

Záver

Zápis do prvého (či úvodného) ročníka základnej školy už dávno nie je len slávnostným podaním ruky budúceho žiakovi. Z hľadiska riaditeľa školy ide o komplexný manažérsky proces vyžadujúci si presnú orientáciu v spleti paragrafov, vyhlášok a usmernení. Dôsledné uplatňovanie nástrojov elektronizácie, kontrola podpisových práv a nekompromisné dodržiavanie požiadaviek pre špecifické zaradenia do úvodných ročníkov tvoria základné piliere ochrany školy pred právnymi pochybeniami. Profesionálne zvládnutý manažment zápisov buduje dôveru verejnosti vo vzdelávaciu inštitúciu už od prvého dňa kontaktu. ■

LITERATÚRA:

1. MINISTERSTVO ŠKOLSTVA, VÝSKUMU, VÝVOJA A MLÁDEŽE SR, 2026. Usmernenie k zápisu do 1. ročníka a úvodného ročníka základnej školy a prijímaniu detí na vzdelávanie v základnej škole [online]. Bratislava: MŠVVaM SR, marec 2026. Číslo: 2026/11167:1-A3710. Dostupné na: <https://www.minedu.sk/zapis-dietata-na-zakladne-vzdelavanie-do-1-rocnika-alebo-uvodneho-rocnika-zakladnej-skoly/>
2. MINISTERSTVO ŠKOLSTVA, VÝSKUMU, VÝVOJA A MLÁDEŽE SR, 2026. Zápis dieťaťa na základné vzdelávanie (do 1. ročníka alebo úvodného ročníka základnej školy) [online]. Bratislava: MŠVVaM SR. Dostupné na: <https://www.minedu.sk/zapis-dietata-na-zakladne-vzdelavanie-do-1-rocnika-alebo-uvodneho-rocnika-zakladnej-skoly/>
3. MINISTERSTVO ŠKOLSTVA, VÝSKUMU, VÝVOJA A MLÁDEŽE SR, [bez roč.]. Portál ePrihlášky [online]. Bratislava: MŠVVaM SR. Dostupné na: <https://eprihlasky.iedu.sk/>.
4. Zákon č. 71/1967 Zb. z 29. júna 1967 o správnom konaní (správny poriadok) v znení neskorších predpisov [online]. In: Zbierka zákonov. Dostupné na: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1967/71/>
5. Zákon č. 245/2008 Z. z. z 22. mája 2008 o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov [online]. In: Zbierka zákonov Slovenskej republiky. Dostupné na: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2008/245/>
6. Zákon č. 321/2025 Z. z. o školskej správe a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov [online]. In: Zbierka zákonov Slovenskej republiky. Dostupné na: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2025/321/>
7. Vyhláška Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky č. 223/2022 Z. z. z 15. júna 2022 o základnej škole v znení neskorších predpisov. In: Zbierka zákonov Slovenskej republiky. Dostupné na: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2022/223/>

* [direktor.sk](#) * [direktor.sk](#) * [direktor.sk](#) * [direktor.sk](#) * [direktor.sk](#) * [direktor.sk](#) * [direktor.sk](#) *

Ďalšie články Michala Pankeviča nájdete aj na **direktor.sk** v časti **Časopisy – ARCHÍV**, napr.:

- Možnosti dokončenia základného vzdelania po povinnej školskej dochádzke – Manažment školy v praxi č. 3/2026
- Optimalizácia siete škôl v regionálnom školstve – Manažment školy v praxi č. 2/2026
- Atraktivita učiteľského povolania v kontexte novej školskej legislatívy – Manažment školy v praxi č. 12/2025
- Zmena prijímania žiakov na bilingválne štúdium – Manažment školy v praxi č. 11/2025
- Výberové konanie na funkciu riaditeľa školy – Manažment školy v praxi č. 10/2025

* **AKTUALITY** * **AKTUALITY** * **AKTUALITY** * **AKTUALITY** * **AKTUALITY** * **AKTUALITY** * **AKTUALITY** *

ePrihlášky pre základné školy sa spúšťajú od 1. apríla

Od 1. do 30. apríla je možné podávať prihlášky do prvého ročníka základných škôl elektronicky prostredníctvom systému ePrihlášky.

Systém umožňuje podať jednu prihlášku na viacero škôl a zabezpečuje automatické overovanie údajov o dieťaťi v štátnych registroch. Prílohy k prihláške sa prikladajú len raz a zachovaná zostáva aj možnosť podať prihlášku v listinnej podobe.

Zavedenie ePrihlášok nemení priebeh zápisu ani posudzovanie školskej zrelosti dieťaťa. Kritériá prijatia, samotný zápis aj poradie uchádzačov naďalej určujú školy.

Rodičia môžu počas celého obdobia podávania prihlášok využiť informačnú linku, chatbot Edo a videonávod.

Výsledky prijímacieho konania budú zverejnené do 15. júna 2026. Rozhodnutia o prijatí budú zverejnené na centrálnej elektronickej výveske pod kódom prihlášky a rozhodnutia o neprijatí sa budú doručovať obvyklým spôsobom – poštou alebo do elektronickej schránky.

Zdroj: <https://www.minedu.sk/eprihlasky-sa-spustaju-pre-zakladne-skoly-call-centrum-je-k-dispozicii-aj-cez-velku-noc/>

Jednotný rámec AI kompetencií má pripraviť školy na zodpovedné využívanie umelej inteligencie

Ministerstvo školstva predstavilo rámec AI kompetencií, ktorý určuje, ako majú učitelia a odborní zamestnanci bezpečne, eticky a zmysluplne využívať umelú inteligenciu vo vzdelávaní.

Dokument vníma AI ako faktor zásadne meniaci učenie, vyučovanie aj fungovanie škôl a prepája pedagogické, etické, právne a profesijné aspekty do jednotného referenčného bodu. Rámec stojí na troch pilieroch – kompetenčných oblastiach, úrovniach pokroku a konkrétnych indikátoroch praxe – a pracuje s tromi úrovňami rozvoja: Získavanie, Prehľbovanie a Vytváranie.

AI kompetencie sú rozdelené do piatich oblastí – od wellbeingu a etiky cez porozumenie fungovaniu AI až po jej pedagogickú integráciu a využitie v profesijnom rozvoji a riadení škôl. Každá oblasť je spracovaná od základného a bezpečného používania až po inovatívne metodické vedenie. Rámec zdôrazňuje, že AI má učenie podporovať, nie nahrádzať, s dôrazom na kritické myslenie, duševné zdravie a zachovanie kontroly učiteľa. Postupne sa má premietnuť do profesijných štandardov, ďalšieho vzdelávania a prípravy budúcich učiteľov.

Dokument Rámec AI kompetencií pedagogických a odborných zamestnancov nájdete v časti Riadenie školy.

Zdroj: <https://www.minedu.sk/ministerstvo-predstavilo-ramec-ai-kompetencii-pre-ucitelov-a-odbornych-zamestnancov/>

VYUŽITÍ ŠKOLNÍHO PSYCHOLOGA

* TECHNIKY PODPORY TÝMOVÉ SPOLUPRÁCE *

doc. PhDr. Markéta Švamberg Šauerová, Ph.D.
Katedra psychologie, PedF UK, Praha

V předchozích textech jsme se společně zaměřili na budování bezpečného a respektujícího třídního klimatu, na stanovování a držení pravidel, na rozvoj emoční inteligence a na reflexi jako běžnou součást života třídy. Ukázali jsme si také, jak pracovat s napětím a přetížením přímo v průběhu školního dne i mimo něj. Někdy však techniky a postupy, které ve škole využíváme při práci se žáky, kladou vyšší nároky na osobnost učitele, než by si přál, nemusí se vždy cítit bezpečně nebo komfortně. A proto je velmi důležitá spolupráce učitelů se školním poradenským pracovištěm, metodikem prevence, školním psychologem.

Školní psycholog už dávno není jen tím „kdo řeší problémy, když se něco stane“. Je to klíčový člověk, který pomáhá celé škole a každé třídě fungovat jako zdravý, podporující tým.

Jeho význam je obrovský nejen v oblasti budování týmové spolupráce, ale i jako zdroj podpory pro učitele, kteří jsou těmi, kteří budují zdravé a bezpečné prostředí pro žáky. Je potřeba si uvědomit, že na pozicích třídních učitelů nepůsobí jen učitelé s aprobační občanská výchova nebo výchova ke zdraví. A zejména u učitelů zaměřených na přírodní vědy si lze všimnout vyšší nejistoty při implementaci technik s psychologickými prvky. Zároveň je třeba si připustit, že děti dnes tráví ve škole obrovskou část svého času a mnohé z nich přicházejí s různými zátěžemi – z domova, z online světa, z tlaku na výkon. Bez někoho, kdo rozumí skupinové dynamice, emocím a sociálním vztahům, se třída může rychle proměnit v místo, kde žáci soutěží, vylučují se nebo se prostě jen „snesou“.

Právě **školní psycholog může učitelům pomoci vidět třídu jako celek** – nejen jako soubor jednotlivců s různými známkami. Dokáže navrhnout takové aktivity, které děti učí spolupracovat, naslouchat si, respektovat odlišnosti a společně řešit problémy. A co je nejdůležitější – dělá to tak, aby to děti samy zažívaly jako zábavu a úspěch, ne jako další „povinnou hodinu“. Tímto způsobem posiluje nejen vztahy mezi žáky, ale i důvěru k učitelům a pocit bezpečí celé školy. Bez odborné psychologické podpory by realizace mnohých aktivit zaměřených na osobnostní rozvoj žáka často selhala nebo nepřinesla dlouhodobý efekt.

Další jeho významnou rolí v procesu budování zdravého a bezpečného klimatu je **závěrečná reflexe při**

realizovaných aktivitách. Učitelé s reflexí žáků pracují běžně v rámci edukačního procesu, ale při použití technik zaměřených na osobnostní rozvoj, týmovou spolupráci či s nějakým psychologickým prvkem, se k reflexi skupinové práce necítí dostatečně kompetentní.

Význam školního psychologa si stále častěji uvědomují i sami učitelé, a to nejen v oblasti podpory práce se žáky se speciálními vzdělávacími potřebami nebo v hledání ideálního individuálního přístupu k dětem, ale právě při práci s celým kolektivem. Efektivní a pravidelné **vedení třídnických hodin** každý týden není zatím v současné české edukační praxi obvyklé, postoj učitelů k tak časté frekvenci vedení třídnických hodin je spíše odmítavý.

Zajímavé výsledky přineslo šetření z roku 2023, realizované mezi 73 třídními učiteli základních a středních škol kraje Vysočina v České republice (Švamberg Šauerová, 2023). Co se týče frekvence třídnických hodin, pak většina učitelů třídnické hodiny vede 1x měsíčně. Obsahem takto realizovaných hodin bývá dle zjištění nejčastěji řešení administrativy – absence, nějaké výrazné obtíže v chování, občas učitelé uvádějí, že v hodině plánují nějaké společné aktivity – exkurze, výlet.

Zajímavé výsledky přinesla rovněž analýza postojů učitelů k výrokům, vztahujícím se k charakteristikám a cílům třídnických hodin (s využitím Likertovy škály). Pozitivní postoj učitelé prezentovali např. k vyjádření, že třídnické hodiny slouží jako organizační článek (již uvedeno výše), jako časová rezerva pro dobrání látky, jako nástroj prevence šikany, v menší míře pak někteří uváděli, že třídnické hodiny chápou jako nástroj pro

zlepšení komunikace žáků a učitele, osobnostní rozvoj žáků či jako nástroj zlepšení klimatu třídy a prostor pro sdílení. Naopak, učitelé většinou nesouhlasili s výroky, které třídnické hodiny chápaly jako nástroj pro prevenci syndromu vyhoření (přitom bezpečné klima, zlepšená komunikace velmi významně přispívají k prevenci syndromu vyhoření), jako nástroj školní neúspěšnosti (lze se věnovat diagnostice učebního stylu, organizaci školní přípravy, technikám time-managementu či prokrastinace), nástroj pro zlepšení duševního zdraví žáků (návlek jednoduchých relaxačních technik, dechových cvičení).

V otázce zaměřené na odbornou podporu ze strany Školního poradenského pracoviště (výchovný poradce, školní psycholog, školní speciální pedagog, preventista) či vedení, uvedla většina pedagogů (62 %), že by odbornou podporu uvítali, a to zejména ze strany školních psychologů. U nich cítí nejvyšší odbornou připravenost při rozvíjení emocí, komunikace, týmové spolupráce, vzájemné tolerance při práci s celou skupinou, zároveň školního psychologa nevnímají jako kolegu učitele, který by případně někde mohl sdělovat, jak učitel při práci se skupinou postupoval (toto je velká bolest současné edukační praxe, kdy se učitelé cítí ohroženi svými kolegy, necítí kolegiální oporu během kolegiálního sdílení nebo kolegiálních hospitací, profesní rozvoj mnozí chápou jako slabost nebo známku selhání). Psycholog podle jejich názoru ze své pozice „zaručuje“ mlčenlivost o daném procesu.

Zájem o podporu školním psychologem uvádějí učitelé zejména ze škol, kde považují ŠPP za funkční pracoviště, dostávají konkrétní nabídky od členů pracoviště a zároveň cítí, že i vedení chápe důležitost třídního managementu.

Jak už je uvedeno v úvodu, **důležitými aktivitami, kde školní psycholog dokáže přinést největší přidanou hodnotu, jsou techniky na podporu týmové spolupráce.** Může je vést sám, nebo je spolu s učitelem pečlivě připravit a pak pomáhat s reflexí (čímž zvýší jeho jistotu při použití těchto aktivit).

Aktivity na podporu týmové spolupráce je vhodné zahájit krátkými technikami zaměřenými na rozvoj komunikačních dovedností. Bez dobré komunikace žádná spolupráce nefunguje. Proto se i následně věnujeme aktivitám na rozvoj komunikace ve skupině/týmu, posléze představíme i techniky směřující k rozvoji týmové spolupráce. Právě u těchto technik může školní psycholog velmi dobře asistovat, žáci si zvykají na jeho přítomnost, psycholog se tak stává se přirozenou součástí třídy stejně jako učitel.

Komunikační techniky

Jednoduchá **slovní rozcvička**, kdy děti postupně dostávají slova a mají třeba 20 vteřin o nich mluvit, vypadá na první pohled jako hra. Ale pod vedením psychologa se z ní stává mocný nástroj. Začíná se snadnými slovy a postupně přechází k těm složitějším. Psycholog přitom sleduje, kdo se bojí mluvit nahlas, kdo potřebuje povzbuzení, a po každém kole vede krátkou reflexi – co ti pomohlo, co tě zbrzdilo, jak ses cítil, když tě ostatní poslouchali.

Další oblíbenou aktivitou je **„prodej předmětu“**. Každý dostane obyčejnou věc – tužku, gumu, papírový kapesník – a má ji prodat spolužákům za co nejvyšší cenu. Tady psycholog skvěle pracuje s dominantními dětmi, učí je všimnout si reakcí druhých, dělat přestávky a opravdu naslouchat. Pasivní děti zase povzbuzuje, aby se odvážily prosadit.

Ano A – jednoduché cvičení, zaměřené na pozitivní komunikaci. Jeden žák zahájí příběh nějakou větou. Další žák v řadě první větu neopakuje, přidává svou vlastní, kterou k první připojuje spojením „Ano a...“. Takto pokračuje celá třída. Je zajímavé sledovat, jak i věty, které jsou v opozici, působí jinak, když vynecháme spojení „Ale...“ a použijeme místo něj spojení „Ano“.

Příklad: Mám chuť na zmrzlinu.... Ano, a zjistil jsem, že cukrárna už zavřela. ...Ano, a tak si vymyslím něco jiného... Ano a najednou začalo pršet. Ano a jsem během chvíle celý promáčený... Ano, a vůbec to nevadí... Ano, a já jsem zůstal doma a vůbec jsem nezmokl.

Nejde o to, aby příběh byl stylisticky hezky učesaný, jde o **návlek pozitivní komunikace**, všímání si, jak často používáme „Ale“, jak toto spojení působí jako komunikační bariéra, i když tak není často myšlena.

Na dně mé tašky je... – tato hra je trochu náročnější na pozornost. Kombinuje slovní pohotovost, představivost, pozornost (naslouchání) a dobrou sluchovou analýzu. Základem je, že na dně mé tašky může být cokoli – i kamion. Děti postupně ve skupině (nebo v celé třídě) dávají do tašky různé věci, tak, aby každá věc začínala na poslední písmeno věci, kterou do tašky vložil předchozí žák. Důležitou zásadou je, že žáci tuto věc nepojmenovávají přímo, ale opisem.

Příklad: 1. Na dně mé tašky je to, čím píšu do sešitu (pero). 2. Na dně mé tašky je zvíře, které je podobné člověku (opice). 3. Na dně mé tašky je zvíře podobné pštrosu (emu). 4. Na dně mé tašky je kluk, který zlobí, dělá lumpárny (uličník). 5. Na dně mé tašky je zvíře, které ryje v zemi (krtek).

Velmi důležité je, aby děti pozorně naslouchaly, zároveň se snažily vybrat slovo, které bude končit příznivě (postupně je nejnáročnější, když děti volí slova končící s A). Tato technika tak podporuje už i týmovou spolupráci.

Hod' kostkou – využijeme obyčejnou hrací kostku a jednoduchý plánek, kdy ke každé číslici přiřadíme nějaký úkol (1 např. řekni, co máš rád za jídlo, 2 řekni, jaký je tvůj oblíbený sport, 3 řekni o sobě něco, co ostatní ještě neví... apod.). Žáci postupně hází kostkou a podle čísla reagují.

Karty s otázkami – fungují podobně, žáci si vytáhnou (obdrží) kartu s otázkou, na kterou následně odpovídají. Např.: *Co bys dělal, kdyby měl den 25 hodin? Kam bys jel, kdyby teď přistálo letadlo a mělo palivo na 7 000 km? Komu bys poslal pohled, kdybys měl adresu na každého člověka na Zeměkouli?* Karty si mohou žáci i vyrobit v rámci výtvarné výchovy.

Techniky podpory týmové spolupráce

Po několika setkáních s třídním kolektivem je možné přistoupit k zařazení technik podpory týmové spolupráce. I zde je **zapojení psychologa velmi důležité** – pozoruje dynamiku ve skupině, pomáhá s reflexí této dynamiky, monitoruje emoce, případně volí postupy ke zmírnění silných emočních projevů, zajišťuje, aby se žáci během těchto technik cítili bezpečně.

Ztroskotání – když se komunikace zlepší, přichází na řadu techniky přímo zaměřené na tým. Nejlepší je asi klasická „ztroskotání“. Děti se ocitnou na poušti, na moři nebo za polárním kruhem s omezeným seznamem předmětů. Nejprve si každý sám seřadí, co je nejdůležitější pro přežití. Pak se rozdělí do menších skupin a musí se dohodnout na společném pořadí. Nakonec se vše porovná s expertním řešením. Psycholog během techniky sleduje dynamiku skupin, prosazení členů, komunikační prostředky a strategie. Na konci skupinové práce vede reflexi, která není jen o tom, kdo vyhrál, ale o tom, jak se děti dokázaly přizpůsobit, kdo byl přehlušen, kdo se dokázal prosadit férově a jak se skupina rozhodovala. Děti najednou samy vidí, že společné rozhodnutí je často mnohem lepší než individuální – a to je obrovský posun. Příklad her je např. *Mise na měsíc* nebo *Horolezci* (Komárková, Slaměnik, Výrost, 2001).

Skupinová kresba – je další krásnou technikou, ideální počet dětí ve skupině 5 – 6. Na velký papír A1 dostanou skupinky úkol namalovat společně něco pozitivního – třeba „jak vypadá štěstí v naší třídě“ nebo „naše spolupráce“. Využit se také může papír s předkreslenou čarou, kterou mají žáci smysluplně zakomponovat do nějakého tématu. Není ale stanovené žádné přesné zadání, jen společná tvorba. Psycholog pak sedí s dětmi a povídá si o tom, jak se jim společně pracovalo, kde byly hádky, kde, naopak, vznikla krása, co je překvapilo. Hotové obrazy pak visí ve třídě a připomínají dětem, že dokážou vytvořit něco společného a krásného. Úkol může ještě ozvláštnit tím, že každému dítěti ve skupině dáme jen jednu barvu, tedy následně všichni vidí míru zapojení každého člena do společného díla.

Outdoorové aktivity – nesmíme zapomínat na aktivity venku. Školní psycholog často doporučuje a pomáhá organizovat adaptační kurzy, školní výlety, přespávačky mimo školu nebo výjezdy do přírody. Právě tam se skvěle hodí prvky terapie přírodou, dobrodružstvím a divočinou. Pobyt v lese, práce se zahradou, společné překonávání překážek nebo jednoduché dobrodružné úkoly dávají dětem prostor pro přirozené vybití energie, získání respektu mezi vrstevníky a hlubší pocit sounáležitosti. Psycholog pomáhá tyto aktivity vést tak, aby nebyly jen zábavou, ale skutečnou příležitostí k růstu, zároveň může zasáhnout, pokud se v aktivitách otevře nějaké téma, které je pro dítě ohrožující.

Slovo závěrem

Všechny tyto techniky mají jedno společné – pod vedením školního psychologa se z nich stávají nástroje, které opravdu mění třídu. Nejsou to jen jednorázové hry, ale součást dlouhodobého procesu, při kterém se děti učí, že spolupracovat se vyplatí, že každý má svou hodnotu a že společně dokážou víc než každý sám.

Role školního psychologa při utváření bezpečného prostředí je nezastupitelná, a to nejen z pohledu žáků, ale i učitelů, kterým může být velmi cennou oporou. Je to člověk, který pomáhá třídě stát se skutečným týmem – místem, kde se děti cítí přijaté, kde se dokážou opřít o sebe navzájem a kde se učí dovednostem, které jim pak zůstanou na celý život. A to je to nejcennější, co může škola dětem dát. ■

LITERATÚRA:

1. Komárková, R., Slaměnik, I., Výrost, J. (2001). Aplikovaná sociální psychologie III. Sociálněpsychologický výcvik. Praha: Grada.
2. Švamberk Šauerová, M. (2023). Podpora třídních učitelů středních škol při efektivním vedení třídnických hodin jako prostředek zvýšení profesního self-efficacy. In. Kamanová, L., Miškelová, M., Kryštof, D. Sborník z mezinárodní konference Icolle 2023. Udržitelný učitel.

PODPORA SOCIÁLNYCH INTERAKCIÍ ŽIAKOV SO ZRAKOVÝM POSTIHNUTÍM

* PEDAGOGICKÉ, ORGANIZAČNÉ A KOMUNIKAČNÉ OPATRENIA *

Doc. PaedDr. Naďa Bizová, PhD.
Trnavská univerzita v Trnave

V článku približujeme možnosti podpory sociálnych interakcií žiakov so zrakovým postihnutím v mladšom školskom veku v inkluzívnom prostredí. Rozlišujeme prístupy podľa rozdielnych potrieb detí so slabozrakosťou, so zvyškami zraku a nevidiacich žiakov. Uvádzame konkrétne pedagogické a organizačné opatrenia na ulahčenie ich participácie medzi vrstovníkmi, podporu adaptácie, bezpečnosti, participácie na aktivitách a zapojenie školského podporného tímu v inkluzívnom vzdelávaní.

Žiaci so zrakovým postihnutím tvoria najmenšiu skupinu spomedzi detí s postihnutím v školskom prostredí. Aj keď v školách stretávame v súčasnosti relatívne veľa žiakov s korekčnými pomôckami zraku, len nepatrná časť z nich má poruchu, ktorá naplňa charakter postihnutia. Zrakové postihnutie predstavuje závažnú bariéru v interakcii, najmä ak ide o ťažký stupeň postihnutia.

Žiaci so zrakovým postihnutím sa mohli vzdelávať v bežných školách od roku 1990 na princípe individuálnej integrácie v bežných alebo špeciálnych triedach. V súčasnosti sa v bežných základných školách vzdeláva 374 žiakov so zrakovým postihnutím, 122 žiakov v základných školách pre žiakov so zrakovým postihnutím, z toho 74 slabozrakých, 40 nevidiacich, 8 so zvyškami zraku¹. Na Slovensku máme dve základné školy pre žiakov so zrakovým postihnutím (Levoča, Bratislava). Už tento fakt naznačuje, že inkluzívne vzdelávanie je pre mnohých rodičov detí so zrakovým postihnutím neoceniteľným prínosom. V opačnom prípade by museli posilať svoje dieťa do jednej z internátnych škôl alebo zmeniť miesto bydliska. Na druhej strane nie všetci žiaci, ktorí navštevujú bežnú základnú školu, pokračujú vo vzdelávaní na strednej škole v inkluzívnom prostredí.

Špecifiká zrakového postihnutia

Deti so zrakovým postihnutím predstavujú z hľadiska rozsahu poškodenia zraku heterogénnu skupinu, ktorá sa člení na **deti so slabozrakosťou, poruchou binokulárneho videnia, so zvyškami zraku a nevidiace** (Hlubovič, 2021). Každá zo skupín prijíma podnety z okolitého sveta v rôznom rozsahu a kvalite a má odlišnú schopnosť orientácie v priestore, čo vyžaduje diferencovaný prístup v rámci výchovy a vzdelávania.

Schopnosť zrakového vnímania sa môže u detí so zrakovým postihnutím v priebehu vývinu meniť. Pri progresívnych ochoreniach sa výrazne zhoršuje, v dôsledku čoho môžu nastať zmeny v prežívaní a správaní, čo treba reflektovať v prístupe k dieťaťu. K trvalému poškodeniu zraku môže dôjsť aj v dôsledku úrazu, čo kladie vysoké nároky na psychiku dieťaťa. Úrazy očí sú známe aj zo škôl, preto treba dbať na zvýšenú bezpečnosť pri manipulácii s písacími či rysovacími potrebami a ostatnými ostrými predmetmi a dohliadať, aby ich žiaci používali len na určený účel.

Zrakové postihnutie **limituje realizáciu školských činností**, jej miera obmedzenia je závislá od druhu a stupňa poškodenia zraku dieťaťa. Rozdiely sa spravidla prejavujú v rámci každej zo škôl zmienených skupín. Dredan a kol. (2023) uvádzajú, že medzi žiakmi sú rozdiely v kvalite zraku pri pozeraní na vzdialené a blízke predmety, v zornom poli alebo periférnom videní, schopnosti vidieť tlač alebo predmety v slabom kontraste, farebnom videní a vplyve svetla na zrakové vnímanie. Napríklad žiaci s poruchou binokulárneho videnia majú najmenej ťažkostí s realizáciou činností a žiaci so zvyškami zraku a nevidiaci sú, naopak, najviac limitovaní. Výrazné rozdiely v možnostiach zrakovej percepcie sú v skupine slabozrakých, ktorá sa člení na deti s ľahkým, stredným a ťažkým stupňom slabozrakosti (Lopúchová, 2008). Kým žiak s ľahkým stupňom slabozrakosti dokáže pri minimálnej podpore (napr. v podobe zväčšených textov, predlôh a pod.) realizovať skoro všetky školské činnosti a je viacmenej rovnocenným partnerom pre intaktných vrstovníkov, žiak s ťažkým stupňom slabozrakosti môže mať výrazné ťažkosti už v orientácii v priestore, videní na

¹ https://www.cvtisr.sk/cvti-sr-vedecka-kniznica/informacie-o-skolstve/statistiky/statisticka-rocenka-publikacia/statisticka-rocenka-specialne-skoly.html?page_id=9600

krátku vzdialenosť, čo ho približuje k žiakom so zvyškami zraku.²

Podpora participácie

Žiaci s poruchou binokulárneho videnia a slabozrakosťou nemajú výrazné bariéry v interakciách, navonok sa výrazne neodlišujú a sú viac-menej rovnocenní partneri pre intaktných vrstovníkov. Naopak, žiaci so zvyškami zraku a nevidiaci majú v dôsledku poškodenia očných orgánov často zmenený vzhľad tváre, neprirodzenú mimiku, nedokážu vnímať mimiku a gestikuláciu u interakčného partnera, nemôžu udržiavať očný kontakt atď. Nedokážu tiež vnímať okolité dianie, nemôžu sa spontánne zapojiť do interakcie, preto potrebujú proaktívny a iniciatívny prístup zo strany vrstovníkov. Preto uvedieme odporúčania zvlášť pre žiakov so slabozrakosťou a žiakov so zvyškami zraku a nevidiacich. Používame tu spojenie nevidiaci žiak, ktoré je u nás používané organizáciami ľudí so zrakovým postihnutím, napr. Únia nevidiacich a slabozrakých Slovenska. V odbornej literatúre sa však v súvislosti s inkluzívnym prístupom presadzuje odklon od termínov, ktoré na prvom mieste uvádzajú obmedzenie a nie osobu.

Žiak so slabozrakosťou

Požiadavka kontrastu a zväčšenia

U žiakov so slabozrakosťou je znížená ostrosť videnia, v dôsledku čoho je vnímanie obrazu rozmazané, skreslené či deformované a žiak má problém pri rozlišovaní detailov, príp. aj farieb, ktoré vníma ako menej výrazné až tlmené. Základnou požiadavkou pri práci s týmito žiakmi je potreba kontrastu, čo uľahčí vnímanie aj zrýchli orientáciu v priestore a diferenciaciu predmetov a vecí. Napr. skrinky, poličky so školskými potrebami, osobné veci žiaka v spoločnom priestore by mali byť odlišené farebne, aby sa v nich žiak ľahko orientoval. Učiteľ alebo vychovávateľ by na to nemali zabúdať najmä pri skupinových činnostiach, pri ktorých žiaci manipulujú s predmetmi, realizujú výtvarné či grafomotorické činnosti. Aj v jedálni by žiak nemal mať biele alebo svetlé taniere na bledom podnose, ale v kontrastnom prevedení. Spolu s kontrastom treba zväčšiť predlohy a texty primerane potrebám žiaka. Optimálna veľkosť písma je uvedená v dokumentácii dieťaťa z diagnostiky Centra poradenstva a prevencie. Ak by pedagóg nerešpektoval požiadavku kontrastu a zväčšenia textu, žiak by si príliš namáhal zrak a nebol schopný prijímať informácie zarovno s vrstovníkmi, čo by ho znevýhodňovalo.

Umiestnenie žiaka

Pri realizácii činností cez premietáciu a zobrazovaciu techniku by mal žiak so slabozrakosťou sedieť vpredu, čo najbližšie k premietaciemu plátnu či interaktívnej tabuli a má mať možnosť pozrieť sa aj zblízka.

Porovnateľne by mal mať prístup ku všetkým názorným ukážkam a mohol si ich ohmatať, čím si vytvorí presnejšiu predstavu a lepšie si ich zapamätá. Žiaka treba aj vyzvať, aby si ich prišiel ohmatať alebo mu predmety podať.

Zraková hygiena

Ďalšou požiadavkou je vhodné osvetlenie miestnosti a pracovného miesta žiaka. Žiak so zrakovým postihnutím by nemal sedieť pod neónovým svetlom alebo vedľa okna. Pri skupinovej aktivite by členovia skupiny mali prísť k pracovnému miestu žiaka, najmä ak má na lavici dodatočné osvetlenie a potrebuje ho k činnosti alebo používa optické pomôcky, napr. lupy. U žiakov so slabozrakosťou dochádza pri namáhavej a sústredenej zrakovej činnosti k rýchlej únave očí, preto treba počítať s oddechovými prestávkami po 10 – 15 min. sústredenej práce. Skupinová práca má byť rozdelená na krátke úseky alebo žiak so slabozrakosťou by mal dostať alternatívnu úlohu vo vymedzenom čase, aby nebol z činnosti vylúčený. Pedagóg by mal citlivo zvážiť súťaživé aktivity založené na pohotovej zrakovej percepcii, napr. skladanie alebo zoradovanie častí do celku, diferencovanie, triedenie a pod. Žiak so slabozrakosťou by mohol spomaľovať tím a intaktní žiaci by ho nevyberali za člena. Treba mať na pamäti aj to, že žiak má problém s precíznosťou pri kreslení, maľovaní, písaní a pod. Spoločné výtvary, na ktorých participuje žiak so slabozrakosťou, by sa preto mali hodnotiť podľa kritérií zdôrazňujúcich originalitu, nápadiť, tvorivosť a pod.

Bezpečnosť pri pohybových aktivitách

Žiaci so slabozrakosťou môžu mať ťažkosti pri realizácii pohybových alebo športových činností, keďže nevidia na väčšiu vzdialenosť, preto nemajú presné reakcie. Zároveň môže dôjsť k poškodeniu zraku prudkými pohybmi hlavy, nízkymi náklonmi, zrážkami s predmetmi a osobami, pádmi a pod., čo kladie zvýšené nároky na ich bezpečnosť. Táto skutočnosť však nie je dôvodom, aby boli z týchto činností vopred vylúčení, ale ak je to možné, treba prispôbiť priebeh aktivít, aby boli pre žiakov so slabozrakosťou bezpečné. Aj tu platí zásada, že ak žiak nemôže realizovať úlohu spoločne s ostatnými, treba ho poveriť alternatívnou.

Bezpečné prostredie

Žiak so slabozrakosťou potrebuje bezpečný priestor na voľný pohyb v interiéri aj exteriéri školy (školský dvor, ihrisko a pod.), vďaka čomu môže spontánne vstupovať do interakcií. Osobné a školské veci žiakov by preto mali byť položené tak, aby mu neprekážali v pohybe. Žiak so slabozrakosťou môže mať narušené periférne videnie a nemusí si všimnúť, že sa k nemu približuje vrstovník. Intaktní žiaci by preto mali brať zvýšený ohľad, aby do neho nechtiac nenarazili

² Viac poznatkov k špecifikám zrakového postihnutia možno nájsť v publikáciách *Metodika práce se žákem se zrakovým postižením* (Baslerová a kol., 2012), *Katalog podpůrných opatření. Dílčí část pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu zrakového postižení a oslabení zrakového vnímání* (Janková a kol., 2015), *Odborné činnosti poskytované deťom/žiakom so zrakovým postihnutím* (Dredan a kol., 2023).

alebo ho nezrazili. V opačnom prípade by mohlo dôjsť aj k poškodeniu zraku. Na zvýšenie bezpečnosti treba dbať pri loptových a manipulačných hrách, cielene používať mäkké lopty a voliť hry, pri ktorých nehrozí bezprostredné nebezpečenstvo pre takéhoto žiaka. Ďalej treba dbať aj na ochranu korekčných pomôcok, ktoré sa môžu zásahom loptou či pádom na zem poškodiť.

Vhodné aktivity

Pri podpore vrstovníckych interakcií žiaka so slabozrakosťou treba vychádzať z činností, v ktorých sa zrak nenamáha a môžu vyniknúť jeho vlohy a osobnostné kvality. Môže ísť napr. o spev, recitácie, hudobno-dramatické činnosti, literárna tvorba a pod. Väčšina týchto aktivít sa môže realizovať aj skupinovo. Žiaci môžu spoločne tvoriť príbehy, básne, reportáže a pod., čím sa lepšie spoznajú a budú mať dôvod na ďalšie konverzácie či návštevy v rodinnom prostredí.

Žiak so zvyškami zraku, nevidiaci

Diferencovaný prístup

Žiaci so zvyškami zraku môžu v obmedzenej miere vnímať svetelné vnemy, no nemôžu používať zrak v bežnom živote. Väčšina týchto žiakov má postihnutie od narodenia a základy vzdelania získava v Braillovom písme. Strata zraku však môže nastať aj v dôsledku úrazu, lézie a pod., preto treba počítať s možnosťou, že žiak bude navštevovať bežnú školu aj po strate zraku. Preferencia bežného prostredia je v takých prípadoch najčastejším riešením najmä preto, že žiak má v škole dobré sociálne zázemie a je v prostredí, ktoré dobre pozná. Obdobie straty zraku má zásadný vplyv na výber stratégií podporujúcich participáciu žiaka. Kým žiak so zvyškami zraku je zžitý so svojím znevýhodnením a vedený k poznávaniu sveta inými zmyslami, žiak, ktorý prišiel o zrak v neskoršom veku sa musí prispôbiť zmeneným životným podmienkam, čo preňho predstavuje psychickú záťaž. Pedagóg by preto mal voliť rozdielne ciele pri podpore participácie.

U žiaka, ktorý je nevidiaci od narodenia, treba posilňovať komunikačné a sociálne zručnosti a viesť intaktných vrstovníkov k tomu, aby spolužiaka zapájali do vzájomných interakcií. Pedagóg tak musí vytvárať čo najviac príležitostí a aktivít, ktoré budú žiaci realizovať vo dvojiciach, resp. malých skupinách, čím lepšie spoznajú nevidiaceho vrstovníka, objavia jeho talent a kvality a získajú sociálne zručnosti pre interakciu s nevidiacim vrstovníkom. Na začiatku dochádzky do školy, keď nevidiaci žiak nepozná mená vrstovníkov, treba zakaždým povedať meno žiaka, ktorý komunikuje s nevidiacim spolužiakom alebo niečo hovorí pred celou skupinou. Po čase to už nebude potrebné, nevidiaci žiak ich bude rozoznávať podľa hlasu. Pedagóg by mal zaraďovať čo najviac aktivít, ktoré takýto žiak dokáže dobre realizovať a v ktorých vynikajú jeho schopnosti. Vrstovníci by mali byť vedení k tomu, aby ho zapájali do spoločného diania v triede a oddelení ŠKD a boli proaktívni v poskytnutí pomoci, a to aj, keď je pri žiakovi

pedagogický asistent. V prípade potreby možno zapojiť aj buddy vrstovníka.

Pravidlá komunikácie s nevidiacou osobou

Pedagóg môže požiadať regionálnu organizáciu Únie nevidiacich a slabozrakých o odborný výklad pre intaktných vrstovníkov a rady, ako zapojiť nevidiaceho žiaka do spoločných aktivít. V začiatkoch spoločného vzdelávania môžu byť nápomocné aj usmernenia ku komunikácii s nevidiacou osobou, (Swann-Guerrero, Rauworth, 2010; Krhutová 2011; ÚNSS 2016 In Bizová, 2021), napr.:

- Dodržiavať prirodzenú intonáciu reči, tvár mať otočenú smerom k osobe. Ak je hovoriaci pootočený, nevidiaca osoba to rýchlo zistí, čo môže pôsobiť na ňu nepríjemne.
- Pri pozdrave alebo začatí rozhovoru treba nevidiaceho osloviť menom, aby vedel, že reč je smerovaná k nemu. Ak osoba na pozdrav nereaguje, možno sa jej jemne dotknúť ramena. Dotyk by nikdy nemal predchádzať osloveniu. Nie je vhodné sa osoby súčasne dotknúť a osloviť ju, lebo prvorado bude vnímať dotyk a môže jej uniknúť meno, resp. iná dôležitá informácia.
- Pri interakcii s nevidiacou osobou sa treba predstaviť, aj keď ide o človeka, ktorého už pozná. Podobne pri skupinovej komunikácii má každý účastník povedať svoje meno, aby mohla nevidiaca osoba identifikovať hovoriaceho a nadviazať na jeho komentár, príp. vstupovať s ňou neskôr do dyadickej komunikácie. Časom už predstavovanie sa pri skupinovej komunikácii nebude potrebné, osoba sa naučí identifikovať participanta podľa hlasu.
- Pri ukončení komunikácie s nevidiacou osobou treba vždy upozorniť na ukončenie rozhovoru, podobne pri krátkom prerušení informovať, že v rozhovore budete o chvíľu pokračovať.
- Ak chcete nevidiacej osobe poskytnúť pomoc, najprv sa opýtajte, či s tým súhlasí a či ju vôbec potrebuje. Možno bude stačiť slovná inštrukcia.
- Ak pomáhate nevidiacej osobe s usadením na stoličku, jemne položte jej ruku na operadlo, čím odhadne výšku sedadla.
- Pri poskytovaní informácií o priestorovej orientácii treba byť maximálny detailný. Nepoužívať výrazy ako „tu“ a „tam“, ale priestor presne opísať, napr. „v tesnej blízkosti sa nachádza statická prekážka“.
- Nebáť sa používať výrazy „vidieť“, „pozrieť sa“. Pre osobu so zrakovým postihnutím znamenajú to isté ako „dotknúť sa“, „ohmatať si“. Podobne sa môže používať pozdrav na rozlúčku „dovidenia“ alebo otázka: „Chcete si to pozrieť?“ a nevidiacej osobe podať predmet.
- Gestikuláciu a mimiku treba verbalizovať. Niektoré gestá a výrazy mimiky (napr. úsmev) sa môžu nahradiť jemným dotykom.
- Je netaktné šepkať v prítomnosti osoby so zrakovým postihnutím, obvykle pozorne vníma, čo sa okolo nej deje.

- Pri komunikácii s nevidiacou osobou sa možno pozdraviť aj podaním ruky, resp. využiť haptiku v súlade s pravidlami komunikácie v školskom prostredí³. Dotyk poskytuje nevidiacej osobe ďalšie dôležité informácie o komunikujúcom a v istom zmysle je náhradou za pohľad do očí. Akýkoľvek dotyk vo vzťahu k osobe treba vopred oznámiť, napr. ak chcete dieťa objasniť alebo pohladať, treba mu povedať: „Idem ťa objasniť“. V opačnom prípade sa môže dieťa dotyku zľaknúť, resp. nebude to preň príjemné pre jeho neočakávanosť.
- Nevidiacu osobu treba v prípade potreby taktne upozorniť, ak niečo nie je v poriadku na jej výzore alebo oblečení, napr. dieťa si po jedle zašpinilo časť oblečenia, po ukončení hry má na oblečení niečo prilepené, je zašpinené od prachu a pod.
- Ak je nevidiaca osoba v neznámom prostredí, treba jej poskytnúť dostatok informácií o tom, čo sa okolo nej deje. Napríklad ste s dieťaťom na exkurzii a počujete zvuky z okolia, niektoré z nich môžu byť pre dieťa menej známe a môžu ho zaujímať. To, čo dieťa nemôže vnímať zrakom, treba mu sprostredkovať verbálne.
- Ak ste nevidiacej osobe niečo odložili, napr. kabát na vešiak alebo inú vec, treba ju presne informovať, kde sa vec nachádza. Nevidiace dieťa by malo byť vopred oboznámené s priestorom, v ktorom sa bude realizovať pravidelná činnosť, aby si osvojilo mikroorientáciu v priestore.
- Nevidiace osoby sa okrem sluchu orientujú hmatom, preto potrebujú mať stabilné usporiadanie prostredia. Pomôcky a materiál, s ktorými sa pravidelne pracuje, by preto nemali byť premiestňované alebo odkladané na iné miesto.

Adaptačné obdobie

Žiak, ktorý prišiel o zrak počas života, potrebuje intenzívnu podporu najmä v období adaptácie na novú životnú situáciu, obvykle niekoľko mesiacov. Žiak môže byť v dôsledku frustrácie agresívny, dráždivý, impulzívny alebo, naopak, apatický a utiahnutý. Keďže sa musí učiť orientovať v priestore iným spôsobom, vykonávať všetky činnosti bez pomoci zraku a naučiť sa žiť v senzorickej deprivácii, potrebuje **citlivý prístup**,

emocionálnu podporu a prijatie zo strany pedagóga a intaktných vrstovníkov. Je prirodzené, že vplyvom zmenenej zmyslovej zdatnosti žiak prehodnocuje svoj sebaobraz, preto obvykle očakáva ochladenie vzťahov a odmietnutie zo strany vrstovníkov. Pedagóg by preto mal **posilňovať funkčné vzťahy a väzby žiaka** a rozprávať sa s intaktnými vrstovníkmi o potrebe vzájomnej podpory a prijatia.

V tomto období je žiaduce zaraďovať do činnosti len také skupinové a spoločné aktivity, ktoré môže vykonávať aj žiak s poruchou zraku, príp. ich mierne adaptovať, aby sa necítil vylúčený. Náhradu účasti v spoločnej aktivite individuálnou činnosťou voliť len v krajnom prípade. Odporúčame citlivo zvážiť výber aktivít a v prípade potreby konzultovať svoj postup so školským psychológom, školským špeciálnym pedagógom alebo sociálnym pedagógom.

Transdisciplinárna spolupráca

Školský podporný tím je neodmysliteľnou súčasťou inkluzívneho procesu a čoskoro by sa mal stať realitou vo všetkých školách na Slovensku. Ministerstvo školstva, výskumu, vývoja a mládeže v SR podporuje v súčasnosti viac ako 1800 pracovných úväzkov v rámci školských podporných tímov⁴. Hoci zákon o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch neurčuje ich zloženie, zaväzuje zriaďovateľa obsadiť pozíciu **školského špeciálneho pedagóga**. Tento odborník vie pomôcť pedagógom pri vzdelávaní žiakov so zrakovým postihnutím a poskytnúť individualizované usmernenia, keďže medzi žiakmi so zdravotným znevýhodnením sa prejavujú veľké rozdiely v potrebe podpory pri organizácii vzdelávacieho procesu a posilnení participácie v kolektíve intaktných vrstovníkov. Pedagógovia môžu využiť aj konzultácie s odborníkmi z regionálnych centier Únie nevidiacich a slabozrakých Slovenska, ktorí majú bohaté skúsenosti v podpore inklúzie ľudí so zrakovým postihnutím v spoločnosti alebo obrátiť sa priamo na školy, ktoré vzdelávajú žiakov so zrakovým postihnutím a s nimi konzultovať konkrétne didaktické alebo organizačné otázky. Dôležité je nezostať s otvorenými otázkami bez uspokojivých odpovedí, ale hľadať dostupné možnosti riešenia. ■

Príspevok je parciálnym výstupom z projektu KEGA č. 008TTU-4/2024: Podpora sociálnych interakcií žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami v inkluzívnom prostredí.

LITERATÚRA:

1. Baslerová, P. a kol. (2012): Metodika práce se žákem se zrakovým postižením. Olomouc: UP Palackého v Olomouci.
2. Bizová, N. (2021): Inklúzia v neformálnej edukácii. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis.
3. Dredan, Š., Garneková, M., Hlubovič, J., Múdrá, Š. (2023): Odborné činnosti poskytované deťom/žiakom so zrakovým postihnutím. Bratislava: Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie.
4. Hlubovič, J. (2021): Žiak so zrakovým postihnutím v edukačnom procese (z pohľadu odborného zamestnanca). Bratislava: Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie.
5. Janková, J. a kol. (2015): Katalog podpůrných opatření. Dílčí část pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu zrakového postižení a oslabení zrakového vnímání. Olomouc: UP Palackého v Olomouci.
6. Lopúchová, J. (2008): Pedagogika zrakovo postihnutých (Vybrané kapitoly). Bratislava: UK.

³ Dotyk dieťaťa je povolený na rameno, plece, ruku a hlavu, ostatné časti tela sa nesmú dotýkať.

⁴ <https://www.minedu.sk/38845-sk/aktualne-informacie/> (cit. 16. 3. 2026)

ZDIEĽANIE FOTOGRAFIÍ DETÍ NA INTERNETE

* TIPY PRE RODIČOV NA OCHRANU DETÍ ONLINE *

Ing. Michal Dzurenko
Predseda OZ – Odborná pomoc
pre samosprávu a školstvo
GDPR, BOZP, PO, CO, Kybernetická bezpečnosť
Lektor

Predtým, než rodič klikne na zverejnenie fotky, mal by sa zamyslieť, kto všetko môže fotku vidieť a ako ju môže použiť. Je dôležité premýšľať nad informáciami, ktoré takto verejne sprístupňuje. Tento článok má za cieľ prihovoriť sa rodičom a uviesť dôležité zásady, ktoré sú kľúčové pre ochranu ich detí online.

Zverejňovanie fotiek detí na internete sa môže zdať ako nevinná aktivita, možno radosť zo zdieľania fotiek, no stojí za to chvíľu sa zamyslieť, čo všetko tým odhaľujeme. Pred zverejnením fotografie je dôležité zvážiť, kto k nej môže mať prístup a aké sú potenciálne riziká jej zneužitia.

Uvedieme pár jednoduchých, no veľmi dôležitých zásad, ktoré ochránia deti aj rodičov.

Zásady bezpečného zdieľania fotografií detí na internete

Čo je **dovolené robiť**:

- **Zverejňujte len fotky svojho dieťaťa** a iba také, ktoré ho zobrazujú dôstojne, bezpečne a s rešpektom. Vyhnite sa záberom, ktoré by mohli dieťa zosmiešniť, zahanbiť alebo ho ukazovať v zraniteľnej situácii. Internet „nezabúda“ a fotka, ktorá je dnes úsmevná, môže byť o pár rokov nepríjemná.
- **Ak zverejňujete fotku iného dieťaťa**, vždy si **vyžadajte jasný súhlas jeho rodičov**. Ideálne vopred a jednoznačne. Každý rodič má právo rozhodovať o tom, kde a ako sa objaví obraz jeho dieťaťa.
- **Vypnite geolokáciu pri fotkách** a dávajte pozor na detaily v pozadí. Škola, ihrisko, dom či názov ulice môžu nevedomky prezradiť, kde sa vaše dieťa pohybuje a trávi čas.
- **Pred uverejnením sa na chvíľu zastavte a položte si otázku:** *Chcelo by moje dieťa, aby túto fotku videl celý svet – aj keď bude dospelé?* Ak váhate, odpoveď je pravdepodobne „nie“.
- **Rozprávajte sa so svojim dieťaťom**. Vysvetlite mu, čo znamená zverejniť fotku na internete a že ide o verejný priestor. Starším deťom dajte možnosť

rozhodnúť sa. Učíte ich tým rešpektu k vlastnému súkromiu a základom digitálnej zodpovednosti.

Riziká spojené so zverejňovaním fotografií a osobných údajov

Čomu sa radšej **vyhnúť**:

- **Nahým alebo polonahým fotkám detí** – či už z bazéna, kúpeľa alebo zdanlivo nevinných domácich momentov (prezliekanie). Takéto zábery sú pre vás spomienkou, no na internete môžu byť **vytrhnuté z kontextu a zneužitú**, vrátane výskytu na stránkach s detskou pornografiou. Raz zverejnenú fotku už nemusíte mať pod kontrolou.
- **Uvádzaniu osobných údajov pri fotkách**, ako sú meno dieťaťa, dátum narodenia, názov školy alebo škôlky. Tieto informácie sa dajú ľahko poskladať a použiť na **zneužitie identity**, vytváranie falošných profilov alebo cielené podvody.
- **Označovaniu miest a polohy**, kde sa dieťa pravidelne pohybuje – škola, ihrisko, krúžok, dom. Fotka tak môže prezradiť, **kde a kedy sa vaše dieťa nachádza**, čo výrazne zvyšuje bezpečnostné riziko.
- **Spoliehaniu sa na „súkromné“ nastavenia sociálnych sietí**. Ani súkromný profil nezaručuje ochranu. Fotky sa dajú stiahnuť, preposlať ďalej, zdieľať bez vášho vedomia alebo zneužiť cez falošné účty. **Internet nie je uzavretý priestor.**

Rastúca hrozba digitálnej manipulácie

Myslite aj na **nové riziká**:

- **AI a deepfake technológie** v súčasnosti dokážu upravovať a kombinovať fotografie tak, že vznikajú

falošné alebo nevhodné obrázky. Stačí jediná verejne dostupná fotka tváre dieťaťa.

- **Fotky detí sa môžu objaviť v podvodných profiloch**, diskusiách alebo dokonca v reklamách, bez vášho súhlasu a bez toho, aby ste o tom vedeli. Často sa to deje automatizovane a späťne je veľmi ťažké obsah odstrániť.
- **Krádež identity sa netýka len dospelých.** Údaje a fotografie detí môžu byť použité na vytváranie falošných digitálnych identít, ktoré sa aktivujú až o niekoľko rokov.

Menej zdieľania, viac ochrany

Zdieľanie fotiek detí na internete nie je samo osebe zlé. Problém vzniká vtedy, keď sa to deje automaticky, bez zamyslenia a bez uvedomenia si dôsledkov.

 Internet nie je rodinný album a fotky detí nie sú len milé spomienky – sú to dáta, s ktorými sa dá pracovať, manipulovať a ktoré sa dajú zneužiť.

Rodičia majú v rukách rozhodnutie, ktoré dieťa ešte urobiť nemôže. Rozhodujú o jeho súkromí, digitálnej stope a často aj o tom, s čím sa bude musieť dieťa vyrovnávať o desať či dvadsať rokov. To, čo dnes zverejníme z lásky alebo radosti, môže byť v budúcnosti zdrojom hanby, rizika alebo zneužitia.

Ochrana súkromia detí neznamená strach z technológií alebo ich zákaz. Znamená **vedomé rozhodovanie, rešpekt a schopnosť povedať si, že nie všetko musí byť verejné.** V súčasnosti nie je najväčším prejavom starostlivosti to, čo zdieľame – ale to, čo si necháme len pre seba. ■

* AKTUALITY * AKTUALITY * AKTUALITY * AKTUALITY * AKTUALITY * AKTUALITY * AKTUALITY *

Nový zákon obmedzí predaj psychoaktívnych látok v automatoch

Pripravovaný zákon o psychoaktívnych látkach má výrazne obmedziť dostupnosť syntetických drog, ktoré sú v súčasnosti predávané prostredníctvom predajných automatov na verejne prístupných miestach.

Ide o produkty ponúkané napríklad vo forme sušiny, vap-náplní či sladkostí, ktoré sú niekedy prezentované ako legálne CBD výrobky, no môžu obsahovať zakázané alebo zdravotne rizikové látky. Tieto psychoaktívne látky môžu vážne ohroziť psychické zdravie, správanie a rozpoznávaciu schopnosť konzumentov. Osobitne znepokojujúce je, že k týmto produktom majú jednoduchý prístup deti a mladiství, pričom pribúdajú prípady vážnych intoxikácií vyžadujúcich zdravotnú starostlivosť.

Nová legislatíva má reagovať na rýchly vývoj syntetických drog a zabrániť obchádzaniu zákona tým, že bude regulovať celé skupiny psychoaktívnych látok. Opatrenie má posilniť ochranu verejného zdravia a znížiť riziká spojené s ich voľnou dostupnosťou.

Zdroj: <https://www.minv.sk/?tlacove-spravy-2&sprava=dostupnost-syntetickych-drog-cez-predajne-automaty-obmedzi-novy-zakon-o-psychoaktivnych-latkach>

Zmeny v zákone o verejnom zdraví sa dotknú aj škôl a detských aktivít

Vláda SR schválila 24. marca 2026 novelu zákona č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia, ktorá prináša niekoľko zmien dôležitých pre školy, školské zariadenia a organizátorov aktivít pre deti.

Výraznou zmenou je zrušenie povinnosti schvaľovania zotavovacích podujatí, ako sú školy v prírode či detské tábory, regionálnymi úradmi verejného zdravotníctva – organizátori ich budú po novom iba oznamovať. Hygienické povinnosti však zostávajú zachované a úrady môžu naďalej vykonávať kontroly.

Novela zároveň zakazuje poskytovanie služieb solárií osobám mladším ako 18 rokov, čím posilňuje ochranu zdravia detí a mladistvých.

Zmeny sa dotýkajú aj zariadení spoločného stravovania, kam patria školské jedálne, a spresňujú niektoré hygienické pravidlá. Cieľom novely je zníženie administratívnej záťaže pri zachovaní ochrany verejného zdravia, vrátane zdravia detí v školskom prostredí.

Dokument Rámcem AI kompetencií pedagogických a odborných zamestnancov nájdete v časti Riadenie školy.

Zdroj: uvzsr.sk

V štúdiu PIRLS 2026 sa bude hodnotiť čitateľská gramotnosť

V roku 2026 sa uskutoční šieste hodnotenie čitateľskej gramotnosti pod vedením IEA v rámci štúdie PIRLS, ktoré sa zameriava na schopnosť žiakov aplikovať pochopené informácie.

Štúdie sa zúčastní 56 krajín a niekoľko regionálnych oblastí, pričom výsledky budú zverejnené v decembri 2027. Najnovší cyklus štúdie ukončil prechod na digitálny formát, ale zameranie zostáva na hodnotenie čitateľských zručností, nie digitálnych. Výber textov a testovaných zručností sa orientuje na prepojenie textu s vlastnými skúsenosťami žiakov. Čitateľská gramotnosť je totiž základom úspechu v škole a osobného rastu žiakov.

Zdroj: <https://nivam.sk/v-roku-2026-uskutocni-iea-v-ramci-studie-pirls-uz-sieste-hodnotenie-citateľskej-gramotnosti/>

WELLBEING, KRITICKÉ MYSLENIE A ETICKÉ ROZHODOVANIE UČITEĽA (1.)

* NOVODOBÁ KOMPETENCIA VO VZDELÁVANÍ *

doc. PhDr. PaedDr. Martina Kosturková, PhD.

Ústav pedagogiky, andragogiky a psychológie
FHPV, Prešovská univerzita v Prešove

Učiteľské rozhodnutia sa dejú „v reálnom čase“ – pod tlakom času, emócií, očakávaní rodičov aj pravidiel školy. Kvalita týchto rozhodnutí stojí na troch pilieroch: (1) kapacita (wellbeing a psychohygienu), (2) proces (kritické myslenie) a (3) kompas (etické uvažovanie). Ak jeden pilier slabne, rastie riziko skratkovitých úsudkov, kognitívnych omylov, konfliktov a vyhorenia – a zároveň klesá kvalita vzťahov a učenia.

Wellbeing učiteľa: Od osobného rozkvetu k profesionálnej odolnosti

Wellbeing (životná pohoda) je široký, multidimenzionálny a dynamický konštrukt, ktorý zahŕňa to, ako sa človek cíti (prežíva) aj ako funguje (napĺňa potreby, rozvíja potenciál, zvláda nároky a udržiava vzťahy). Tento pojem je definovaný rozlične v závislosti od životných podmienok. Psychológia často pracuje so subjektívnym wellbeingom (ďalej len „SWB“), ktorý sa skladá najmä z: kognitívneho hodnotenia života (životná spokojnosť); afektívnej zložky (častejšie pozitívne emócie a nižšia intenzita negatívnych emócií). Takto SWB koncipuje napr. E. Diener. Dobré fungovanie, resp. eudaimonická línia zdôrazňuje zmysluplné fungovanie a osobnostný rozvoj. Klasicky je definovaná šiestimi dimenziami: sebaakceptácia, pozitívne vzťahy, autonómia, zvládanie prostredia, zmysel života, osobnostný rast (C. D. Ryff, 1989).

 V školskom poňatí wellbeing (duševná pohoda) učiteľa nie je len stavom bez stresu, ale dynamickou kapacitou, ktorá mu umožňuje učiť s nadšením a dlhodobo. Tento proces začína pri vnútornom prežívaní, pokračuje cez motiváciu až po nastavenie pracovných podmienok.

Základným kameňom je **individuálne prežívanie učiteľa**. V pozitívnej psychológii sa wellbeing často opisuje ako mnohorozmerný konštrukt. Nie je to jedna vec, ale mozaika. Podľa M. Seligmána (2011) sa škola stáva miestom, kde učiteľia „rozkvitajú“, ak sa dbá na päť stavebných prvkov (Model PERMA):

- **Pozitívne emócie:** Budovanie kultúry, kde sa nezaobúda na ocenenie a radosť z úspechov.

- **Angažovanosť:** Možnosť učiteľa využiť svoje silné stránky a talenty priamo v učení.
- **Vzťahy:** Kvalita komunikácie v zborovni a pocit, že sme na jednej lodi.
- **Zmysel:** Vedomie, že každodenná práca s deťmi má hlboký spoločenský význam.
- **Dosahovanie cieľov:** Pociť profesijného rastu a jasne viditeľné výsledky práce.

V školskom prostredí je užitočná preto, že dáva učiteľovi aj vedeniu školy spoločný jazyk na rozvoj podpory a pracovnej kultúry (Seligman, M., 2011).

Aby však tento rozkvet nenastal len náhodou, musí byť podporený vnútornou motiváciou. Dôležitý most medzi „cítiť sa dobre“ a „dobre fungovať“ tvorí z hľadiska motivácie a dlhodobej odolnosti kľúčová teória sebaurčenia (Self-Determination Theory; SDT). Wellbeing sa zvyšuje, keď je v práci podporená autonómia (mám možnosť voľby), kompetentnosť (viem, čo robím) a vzťahovosť (niekam patrí). Potom rastie vnútorná motivácia a psychická pohoda. Naopak, keď sú tieto potreby v škole dlhodobo potláčané, vnútorný rozkvet (wellbeing) sa mení na pocit frustrácie a psychickej nepohody (ill-being) – t. j. učiteľ má pocit, že v systéme je bábkou, nemá kontrolu nad svojou prácou, nadobúda pocit menejcennosti, aj to, že v kolektíve je odmietaný a pod. (R. M., Ryan a E. L., Deci, 2001).

Prechod od vnútorného prežívania k praxi definuje rámec OECD, ktorý wellbeing učiteľa vníma ako pracovnú kategóriu so štyrmi dimenziami: fyzická a psychická pohoda (zdravotný stav a odolnosť voči stresu), kognitívny wellbeing (schopnosť sústrediť sa a zvládať kognitívne nároky), subjektívny wellbeing (pocit, vnútorná spokojnosť, zmysel) a sociálny wellbeing (kvalita pracovných vzťahov). Rámec zdôrazňuje, že psychická pohoda nie

je oddelená od ostatných častí života. Tento rámec slúži ako most – ukazuje, že osobná pohoda učiteľa je priamo prepojená s podmienkami, ktoré nastavuje systém a vedenie školy.

Keď už poznáme rozmery wellbeingu, musíme sa pozrieť na to, ako ich v škole riadiť. Praktický nástroj ponúka **model Job Demands–Resources** (JD-R; A. Bakker, E. Demerouti, 2007). Každá škola má svoje nároky (administratíva, konflikty), ktoré učiteľa vyčerpávajú. Aby však nedošlo k odpojeniu od práce, musia byť tieto nároky vyvážené „zdrojmi“ – napríklad podporou kolegov, jasnými procesmi či možnosťou ovplyvňovať chod školy. Práve zdroje sú tým, čo transformuje vysoké nároky na motivujúcu výzvu namiesto čistej záťaže. Kľúčovým poznatkom je, že vysoké nároky samy o sebe nespôsobujú vyhorenie. Problém nastáva, keď učiteľ nemá k dispozícii dostatok zdrojov, ktoré by tieto nároky vyvážili a chránili jeho angažovanosť.

Ak sa rovnováha medzi nárokmi a zdrojmi dlhodobo naruší v neprospech učiteľa, výsledkom nie je len bežná únava, ale riziko vzniku syndrómu vyhorenia. Svetová zdravotnícka organizácia (WHO, 2021) zdôrazňuje, že wellbeing je pozitívny stav, ktorý nám slúži ako zdroj pre každodenný život. Je však priamo ovplyvnený podmienkami, v ktorých pracujeme. V diskusii o zdraví pedagógov je preto kľúčové rozlišovať medzi dočasnou únavou a syndrómom burnout. WHO v klasifikácii MKCH-11 definuje vyhorenie ako fenomén viazaný výhradne na pracovný kontext, ktorý má tri rozmery: hlboké vyčerpanie, mentálny odstup či cynizmus voči žiakom a zníženú profesionálnu efektívnosť. Pre riadenie školy z toho vyplýva záver: prevencia vyhorenia nie je len otázkou individuálnej „odolnosti“ učiteľa, ale predovšetkým vecou **správnej organizácie práce** a vytvárania podporného prostredia.

Wellbeing v škole – definícia použiteľná pre školské prostredie

V školských politikách sa wellbeing žiakov zvykne definovať ako dynamický stav zahŕňajúci viac dimenzií (psychologickú, sociálnu, fyzickú, kognitívnu aj materiálnu), ktoré umožňujú žiakom žiť „šťastný a naplnený život“ (C., Hinton, B., Hill & A., Yemiscigil, 2024). Európsky rámec pre wellbeing v škole ho opisuje ako dynamický stav, v ktorom ľudia dokážu realizovať svoj potenciál a zvládať každodenný stres, a v školskom kontexte zahŕňa napr. pocit bezpečia, rešpektu, spolupatričnosti, podporujúce vzťahy a zmysluplnú angažovanosť (Európska komisia, 2026).

Slovenský školský kontext ho zároveň vystihuje prakticky ako „cítiť sa dobre a dobre sa učiť“ (E., Polgáryová a kol., 2023). Syntetická (pracovná) definícia do školského prostredia: Wellbeing žiaka je dynamický stav pozitívneho prežívania a fungovania, v ktorom sa v podporujúcom školskom prostredí naplňujú jeho

potreby (bezpečie, vzťahy, autonómia, kompetencia), rozvíja sa potenciál a zároveň dokáže zmysluplne zvládať školské nároky; výsledkom je „cítiť sa dobre a dobre sa učiť“ (R. M., Ryan & E. L., Deci, 2001; C. D., Ryff, 1989; E., Diener, 1984; E., Polgáryová a kol., 2023).

Opodstatnenie wellbeingu v slovenskom školskom systéme spočíva v týchto faktoroch:

- Wellbeing súvisí s kvalitou učenia a výsledkami žiakov (nie je to „mäkká téma“)** – Slovenský materiál Štátnej školskej inšpekcie explicitne uvádza, že **wellbeing a učenie sú „spojené nádoby“** – bez podpory pohody žiaci nedokážu dlhodobo dosahovať maximum svojho vzdelávacieho potenciálu (E., Polgáryová a kol., 2023). OECD zároveň sumarizuje dôkazy, že napr. **kvalitné vzťahy v škole** (učiteľ – žiak, rovesnícke) sú spojené s pozitívnymi výsledkami wellbeingu, ako aj so školským fungovaním a výkonom (C., Hinton, B., Hill & A., Yemiscigil, 2024).
- Dáta z prostredia SR ukazujú reálne riziká: stres, osamelosť, šikanovanie.** V sprievodcovi ŠŠI sú uvedené zistenia, ktoré priamo zasahujú školský wellbeing:
  - šikanovanie zažívalo až 13 % žiakov,
  - osamelosť v škole cítilo 16 % žiakov (u dievčat viac),
  - rôzne formy stresu zažívalo 65 % dievčat (45 % chlapcov) (E., Polgáryová a kol., 2023). Tieto čísla poskytujú jasné opodstatnenie, prečo wellbeing nie je doplnok, ale jadro bezpečného a efektívneho vzdelávania.
- Zdravotné a psychické ťažkosti školákov majú výraznú prevalenciu** – Výstupy z HBSC (Slovensko) upozorňujú na vysoký podiel školákov s opakovanými ťažkosťami: napr. dve a viac zdravotných ťažkostí aspoň raz týždenne uvádzajú veľké podiely najmä u starších dievčat (v prezentovaných výsledkoch približne 65 – 68 % u 15-ročných dievčat) a zároveň sa uvádza nárast psychických ťažkostí u starších dievčat približne o 20 % (A., Madarasová Gecková a kol., 2023). To je v školskom systéme podstatné, lebo školy sú miesto, kde sa tieto ťažkosti:
  - často prvýkrát prejavia (výkon, správanie, absencie),
  - zároveň sa dajú preventívne zachytiť a systémovo zmierňovať (triedna klíma, bezpečie, podpora).
- Slovensko už reaguje systémovo – čo potvrdzuje spoločenskú naliehavosť témy** – V SR bol zavedený **nový systém podporných opatrení** v regionálnom školstve: Katalóg uvádza, že podporné opatrenia boli do školského zákona zavedené novelou č. 182/2023 Z. z. s účinnosťou od 30. mája 2023. Cieľom je adresnejšie reagovať na prekážky v učení a prístupe k vzdelávaniu a zvyšovať šance detí/žiakov na úspešnosť „nielen vo vzdelávaní, ale aj v živote“ (NIVaM, 2024). V tom istom katalógu sa wellbeing dotýka aj explicitne – medzi opatreniami

je aj prevencia na podporu fyzického a duševného zdravia a krízová intervencia (NIVaM, 2024). Rovnako štát vytvára rámce na riešenie školskej klímy a bezpečia: existuje Akčný plán riešenia šikanovania (2022 – 2023), ktorý popisuje šikanovanie aj kyberšikanovanie ako závažný komplexný problém a pracuje s potrebou spolupráce školy – rodiny – odborníkov (MŠVVaŠ SR, 2022). Nadväzne bola vydaná aj smernica č. 1/2025 k prevencii a riešeniu šikanovania v školách (MŠVVaM SR, 2025).

5. **Meranie a riadenie wellbeingu je aj otázka dát (Slovensko má priestor na zlepšenie)** – Národná správa PISA 2022 pre SR uvádza, že doplnková časť žiackeho dotazníka „Pohoda a prosperita žiaka“ nebola v SR v rámci PISA 2022 administrovaná (NÚCEM, 2023). To znamená, že Slovensko potrebuje robustné a pravidelné národné dáta o pohode detí a školských faktoroch (klíma, stres, bezpečie, podpora), aby sa opatrenia dali nastavovať cielene a vyhodnocovať.

Kritické myslenie učiteľa: kognitívny zdroj wellbeingu a profesionálnej odolnosti

V kontexte wellbeingu učiteľa je kritické myslenie praktický „vnútorný kompas“, ktorý pomáha učiteľovi robiť kvalitný úsudok v situáciách, kde je veľa informácií, emócií, tlaku, očakávaní a často aj konfliktov. Nejde teda iba o výkonovú zručnosť, ale o kognitívny zdroj, ktorý podporuje dlhodobé funkčné fungovanie v profesii. Tu kritické myslenie prestáva byť len akademickou zručnosťou a stáva sa etickým nástrojom, ktorý chráni duševné zdravie pedagóga a pomáha mu robiť kvalitné úsudky aj pod tlakom.

1. **Definícia kritického myslenia zladená s wellbeingom** – Čo rozumieme pod kritickým myslením v kontexte pohody? Pre potreby školskej praxe môžeme kritické myslenie definovať ako syntézu rozumného, reflektívneho a zodpovedného uvažovania, teda spojením dvoch línií:
- Ennis definuje kritické myslenie ako rozumné a reflektívne myslenie zamerané na rozhodovanie, čomu veriť alebo čo robiť (R. H., Ennis, 2011).
  - Lipman zdôrazňuje, že kritické myslenie je zručné a zodpovedné myslenie, ktoré vedie ku kvalitnému úsudku, pretože (1) opiera sa o kritériá, (2) je sebaopravné a (3) je citlivé na kontext (M., Lipman, 1988).

V prostredí školy to znamená, že kriticky mysliaci učiteľ dokáže zvládať nároky profesie, udržať si profesionálne hranice a konať férovo aj v záťažových situáciách. Práve táto schopnosť sebaregulácie a objektivity tvorí jadro kognitívneho wellbeingu. Pracovná definícia pre wellbeing učiteľa na základe poznatkov autorov je: *Kritické myslenie učiteľa je rozumný, reflektívny a na kritériách založený proces tvorby úsudku*

a rozhodnutí v pedagogických situáciách, ktorý je sebaopravný a citlivý na kontext – pomáha učiteľovi zvládať nároky profesie, udržať profesionálne hranice, konať férovo a dlhodobo fungovať bez „mentálneho odpojenia“ od práce.

2. **Kritické myslenie ako pilier odolnosti a motivácie priamo „v jadre“ wellbeingu učiteľa** – Spojitosť medzi myslením a pohodou učiteľa vysvetľujú kľúčové teoretické rámce:

- a) **Kognitívna dimenzia (OECD):** Rámec OECD (4 dimenzie: kognitívna, subjektívna, fyzická a psychická, sociálna) definuje kognitívny wellbeing práve cez schopnosť úsudku, riešenia problémov a sústredenia. Bez kritického myslenia učiteľ ľahšie skĺzne do kognitívnej únavy a skratkovitých, reaktívnych rozhodnutí, ktoré vyčerpávajú jeho psychickú kapacitu (C., Viac a P., Fraser, 2020). V tejto logike je kritické myslenie priamo funkčnou výbavou kognitívneho wellbeingu.
- b) **Rovnováha nárokov a zdrojov (JD–R):** Model JD–R (Bakker & Demerouti, 2007) vníma kritické myslenie ako osobný/psychologický zdroj. Pomáha odlišiť fakty od domniek a plánovať realistické kroky, čím „odľahčuje“ kognitívnu záťaž. Tým vyvažuje pracovné nároky (stres, konflikty) a chráni pedagóga pred vyčerpaním (A. B., Bakker a E., Demerouti, 2007).
- c) **Sýtenie psychologických potrieb (SDT):** Teória sebaurčenia (R. M., Ryan a E. L., Deci, 2001) uvádza, že pohoda stojí na autonómii, kompetentnosti a vzťahovosti. Kritické myslenie tu slúži ako most: dáva učiteľovi silu argumentačne obhájiť svoje rozhodnutia a neriadi sa len tlakom okolností (autonómia), štruktúrovane zvládať situácie (kompetentnosť) a komunikovať férovo a s nadhľadom (vzťahovosť).
- d) **Prevencia „sklzu do vyhorenia“:** Kritické myslenie nie je všeliek, ale je ochranný prvok. WHO v súvislosti s MKCH11 opisuje vyhorenie ako dôsledok chronického pracovného stresu, ktorý nebol úspešne zvládnutý, s tromi dimenziami: vyčerpanie, mentálny odstup/cynizmus, znížená profesionálna efektivita (WHO, 2019). Kritické myslenie samo osebe neodstráni systémové príčiny stresu, ale pomáha predchádzať kognitívneho „rozpadu rozhodovania“ (chaos, skratky, impulzivnosť), ktorý často zvyšuje pocit neefektivity a následne podporuje odstup od práce. Súbežne však musí byť posilnená aj organizačná podpora (JD–R; OECD).

3. **Zručnosti a postoje: Etický kompas pre odolnosť** – Konceptuálnym základom schopnosti kritického myslenia je štúdia Delphi Report (konsenzus 46 expertov; P. A., Facione, 1990), ktorá definovala kritické myslenie ako:

- **zručnostnú (kognitívnu) dimenziu** (interpretácia, analýza, hodnotenie, vyvodzovanie, vysvetlenie, sebaregulácia);
- **dispozičnú dimenziu** (ochota a návyk tieto zručnosti používať aj pod tlakom; napr. hľadať alternatívy, byť otvorený iným pohľadom, byť primerane informovaný, držať sa miery odôvodnenia (R. H., Ennis, 2011). Z toho vyplýva, že kritické myslenie nie je len súbor techník, ale aj vnútorný postoj. Pre učiteľa je kľúčová najmä dispozičná zložka – návyk hľadať alternatívy a byť otvorený iným pohľadom aj vtedy, keď je unavený alebo v konflikte s rodičom či žiakom.

4. Praktická mapa pre záťažové situácie (Model Paul & Elder)

– Aby sa učiteľ v strese nezacyklil v emóciách, R., Paul a L., Elderová (2006) ponúkajú praktickú „mapu“ pre učiteľské situácie (a zároveň podporu wellbeingu). Pomocou intelektuálnych štandardov, ako sú jasnosť, presnosť a férovosť, môže učiteľ prejsť k riadeniu situácie pomocou mikro-postupu „30 – 90 sekúnd“:

- 1) Účel a otázka: *Čo je teraz cieľ a aká je presná otázka/problém?*

- 2) Fakty vs. interpretácie: *Čo viem (dáta) a čo len predpokladám?*
- 3) Alternatívy a dôsledky: *Aké sú minimálne 2 realistické možnosti a ich následky?*
- 4) Sebaregulácia: *Čo mi môže skresľovať úsudok (únava, podráždenie, „label“ na žiaka)? Čo potrebujem overiť?*

5. **Odolnosť a osobný rozkvet (PERMA)** – Integrácia kritického myslenia do práce pedagóga priamo podporuje model PERMA (Seligman, M., 2011). Jasné ciele zvyšujú angažovanosť (Flow), férové kritériá a citlivosť na kontext zlepšujú vzťahy, a schopnosť rozlíšiť priority od „šumu“ posilňuje pocit zmyslu a úspechu (Accomplishment).

Hoci kritické myslenie nie je všeliek na systémové chyby školstva, podľa WHO (2019) pôsobí ako významný ochranný prvok proti vyhoreniu. Pomáha predchádzať kognitívnemu „rozpadu rozhodovania“, čím udržuje profesionálnu efektivitu a mentálne zdravie učiteľa v rovnováhe.

(Dokončenie článku v nasledujúcom čísle.)

Príspevok je súčasťou riešenia projektu KEGA 019PU-4/2026 Rozvoj sociálno-osobnostnej stránky žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia v inkluzívnom vzdelávaní v kontexte najžiadanejších zručností definovaných medzinárodnými edukačnými politikami.

LITERATÚRA:

1. BAKKER, Arnold B. a DEMEROUTI, Evangelia, 2007. The job demands–resources model: state of the art. *Journal of Managerial Psychology*, 22(3), s. 309–328. DOI: 10.1108/02683940710733115.
2. DIENER, Ed, 1984. Subjective well-being. *Psychological Bulletin*, 95(3), s. 542–575. DOI: 10.1037/0033-2909.95.3.542.
3. ENNIS, Robert H., 2011. *The Nature of Critical Thinking: An Outline of Critical Thinking Dispositions and Abilities* [online]. University of Illinois, last revised May 2011 [cit. 2026-01-25]. Dostupné na: https://education.illinois.edu/docs/default-source/faculty-documents/robert-ennis/thenatureofcriticalthinking_51711_000.pdf
4. EURÓPSKA KOMISIA, 2026. *Wellbeing at school* [online]. European Education Area (aktualizované 15 January 2026) [cit. 2026-01-25]. Dostupné na: <https://education.ec.europa.eu/education-levels/school-education/wellbeing-at-school>
5. FACIONE, Peter A., 1990. *Critical Thinking: A Statement of Expert Consensus for Purposes of Educational Assessment and Instruction. Research Findings and Recommendations (The Delphi Report)* [online]. Newark, DE: American Philosophical Association. ERIC ED315423 [cit. 2026-01-25]. Dostupné z: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED315423.pdf>
6. HINTON, C.; HILL, B.; YEMISCIGIL, A., 2024. *Evidence-based interventions and initiatives to support student well-being in schools* [online]. Paris: OECD, 2024 [cit. 2026-01-25]. Dostupné na: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/about/projects/edu/hpst/EHF_Evidence-based%20interventions%20and%20initiatives%20to%20support%20student%20well-being%20in%20schools_Hinton%20Hill_Yemiscigil.pdf
7. LIPMAN, Matthew, 1988. Critical Thinking—What Can It Be? *Educational Leadership* [online], 46(1), s. 38–43 [cit. 2026-01-25]. Dostupné na: https://files.ascd.org/staticfiles/ascd/pdf/journals/ed_lead/el_198809_lipman.pdf
8. MADARASOVÁ GECKOVÁ, A.; HUSÁROVÁ, D. a kol., 2023. *Sociálne determinanty zdravia školákov HBSC – Slovensko – 2021/2022*. 1. vyd. Košice: ŠafárikPress – UPJŠ v Košiciach. DOI: 10.33542/SDZ-0214-5.
9. MINISTERSTVO ŠKOLSTVA, VEDY, VÝSKUMU A ŠPORTU SR, 2022. *Akčný plán riešenia šikanovania v školách a školských zariadeniach na roky 2022 – 2023* [online]. Bratislava: MŠVVaŠ SR [cit. 2026-01-25]. Dostupné na: <https://www.minedu.sk/data/att/602/21853.d2c1e2.pdf>
10. MINISTERSTVO ŠKOLSTVA, VÝSKUMU, VÝVOJA A MLÁDEŽE SR, 2025. *Smernica č. 1/2025 k prevencii a riešeniu šikanovania detí a žiakov v školách a školských zariadeniach* [online]. Bratislava: MŠVVaM SR [cit. 2026-01-25]. Dostupné na: <https://www.minedu.sk/data/att/d76/32441.fb1a83.pdf>
11. NÁRODNÝ INŠTITÚT VZDELÁVANIA A MLÁDEŽE (NIVaM), 2024. *Katalóg podporných opatrení*. Vydanie: druhé. Rok vydania: 2024 (platnosť od 1. septembra 2024) [online]. Bratislava: NIVaM [cit. 2026-01-25]. Dostupné na: <https://nivam.sk/wp-content/uploads/2024/10/aktualizacia-KPO-2024-final-so-zmenami.pdf>
12. NÚCEM, 2023. *PISA 2022 – Krátka správa (SVK)* [online]. Bratislava: Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania [cit. 2026-01-25]. Dostupné na: https://www2.nucem.sk/dl/5676/PISA_2022_Kratka_sprava_SVK.pdf
13. PAUL, Richard a ELDER, Linda, 2006. *The Miniature Guide to Critical Thinking: Concepts and Tools*. 4. vyd. Dillon Beach (CA): Foundation for Critical Thinking [online] [cit. 2026-01-25]. Dostupné na: https://www.criticalthinking.org/files/Concepts_Tools.pdf
14. POLGÁRYOVÁ, E. a kol., 2023. *Sprievodca wellbeingom v školskom prostredí* [online]. Bratislava: Štátna školská inšpekcia. ISBN 978-80-974470-1-4 [cit. 2026-01-25]. Dostupné na: <https://www.ssi.sk/wp-content/uploads/2023/04/Publikacia-WELLBeing-2023.pdf>
15. RYAN, Richard M. a DECI, Edward L., 2001. On happiness and human potentials: A review of research on hedonic and eudaimonic well-being. *Annual Review of Psychology*, 52, s. 141–166. DOI: 10.1146/annurev.psych.52.1.141.
16. RYFF, Carol D., 1989. Happiness is everything, or is it? Explorations on the meaning of psychological well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57(6), s. 1069–1081. DOI: 10.1037/0022-3514.57.6.1069.
17. SELIGMAN, Martin E. P., 2011. *Flourish: A Visionary New Understanding of Happiness and Well-being*. New York: Free Press. ISBN 978-1-4391-9075-3.
18. VIAC, Carine a FRASER, Pablo, 2020. *Teachers' well-being: A framework for data collection and analysis*. OECD Education Working Papers, No. 213 [online]. Paris: OECD Publishing, 27 January 2020. DOI: 10.1787/c36fc9d3-en [cit. 2026-01-25]. Dostupné z: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2020/01/teachers-well-being_bdafdeaf/c36fc9d3-en.pdf
19. WORLD HEALTH ORGANIZATION, 2019. *Burn-out an "occupational phenomenon": International Classification of Diseases* [online]. 28 May 2019 [cit. 2026-01-25]. Dostupné na: <https://www.who.int/news/item/28-05-2019-burn-out-an-occupational-phenomenon-international-classification-of-diseases>
20. WORLD HEALTH ORGANIZATION, 2021. *Promoting well-being* [online]. Geneva: WHO [cit. 2026-01-25]. Dostupné na: <https://www.who.int/activities/promoting-well-being>

SOCIOKULTÚRNA MEDIÁCIA

* A DIALÓG PIESŇOU *

JUDr. Elena Zenkovich, CSc.
mediátorka, lektorka

Článok rozoberá význam sociokultúrnej mediácie, ktorá využíva kultúru, najmä hudbu, ako nástroj na podporu integrácie a prekonávanie sociálnych a kultúrnych bariér, predovšetkým u detí a dospelých z prostredia presídlencov. Opisuje konkrétny príklad koncertu mladej speváčky, ktorá prostredníctvom svojej tvorby umožňuje dialóg medzi kultúrami a vytvára priestor pre vzájomné porozumenie a emocionálnu podporu. Kultúrne a umelecké aktivity majú silu spájať ľudí z rôznych prostredí, podporovať ich začlenenie a nachádzať nové spôsoby komunikácie a spoločného života.

Vymedzenie pojmov

Mediácia zahŕňa široké spektrum postupov a metód a aktívne sa využíva v rôznych oblastiach verejného života vrátane kultúrnej sféry. **Kultúrna mediácia** je tradične dobre rozvinutá v mnohých európskych krajinách. Samotný termín *kultúrna mediácia* sa objavil v 80. rokoch 20. storočia a postupne sa začal vnímať skôr ako proces nadviazovania vzťahov a vzájomnej výmeny medzi návštevníkmi, umelcami, umeleckými dielami, kultúrnymi objektmi a inštitúciami. Tradične sa rozvíja najmä ako dialóg medzi divákom a umeleckým dielom, ako práca s rôznorodým publikom, napríklad v múzeách, alebo ako metóda neformálneho vzdelávania zameraná na pochopenie umenia.

Interkultúrna mediácia

Interkultúrna mediácia je zameraná na podporu komunikácie v multikultúrnom prostredí a na prekonávanie bariér, či už ide o jazykové bariéry, alebo o porozumenie spoločenským normám. V tomto zmysle pôsobí na rozhraní kultúrnej a sociálnej sféry a pomáha cudzincom porozumieť novému prostrediu a osvojiť si normy spoločenského života. Ide najmä o prácu s rôznymi skupinami cudzincov, predovšetkým s migrantmi a utečencami, ktorí sa snažia integrovať do spoločnosti.

Sociokultúrna mediácia

Keďže v tomto procese zohráva významnú úlohu sociálna zložka, možno hovoriť skôr o sociokultúrnej mediácii. **Sociokultúrna mediácia** predstavuje činnosť, v ktorej sa kultúra stáva platformou na riešenie sociálnych úloh. Ide o zložitý proces, na ktorom sa na jednej

strane podieľa samotný človek svojou osobnou aktivitou a na druhej strane sociálne a kultúrne inštitúcie a ich predstavitelia. Tento proces možno chápať ako formu sociokultúrneho dialógu.

O sile sociokultúrnych programov

V tomto zmysle možno sociokultúrnu mediáciu realizovať aj prostredníctvom sociokultúrnych programov, ktoré môžu mať charakter sociálnej, psychologической alebo umeleckej terapie. Prostredníctvom kultúry a spoločných zážitkov pomáhajú dospelým a deťom nielen z rôznych kultúr, ale aj z rôznych sociálnych vrstiev, prekonávať ťažkosti, vyrovnávať sa s náročnými životnými skúsenosťami a nachádzať nové spôsoby komunikácie a spolunažívania.

Táto forma podpory nadobúda osobitný význam najmä pri práci s deťmi z rodín nútených presídlencov. Vojna ich pripravila o domov, zvyčajný život, priateľov aj pocit bezpečia. Mnohé z nich museli začať nový život v cudzom prostredí, kde sa stretávajú s iným jazykom, mentalitou a spoločenskými zvyklosťami. Napriek týmto ťažkostiam sa mnohé deti postupne začleňujú do nového života prostredníctvom kultúrnych a voľnočasových aktivít. Spievajú, tancujú, maľujú, športujú a navštevujú rôzne záujmové krúžky. Tým si vytvárajú nový priestor na sebaujadrenie, rozvíjajú svoje schopnosti a zároveň nadobúdajú pocit príslušnosti k novej komunite.¹

V Bratislave sa nedávno uskutočnil **sólový koncert mladej speváčky Kateryny Kravchenko** „Pieseň bude medzi nami“ – a presne to sa aj stalo. Kateryna, talentované dievča z Ukrajiny, z mesta Bachmut, už

¹ O tvorivom potenciáli detí a ich dlhodobej účasti na podujatiach od roku 2022 sa píše v článku *Tvorivý potenciál detí z presídlených rodín a ich príbehy*. Dostupné na internete: <<https://www.direktor.sk/sk/casopis/didaktika/tvorivy-potencial-deti-z-presidlenych-rodin-a-ich-pribehy.m-2141.html>>.

štvrtý rok žije a tvorí na Slovensku. Jej hlas plný emócií zaznieva na mnohých podujatiach po celej krajine.

Jej vystúpenia nie sú len o rozvíjaní umeleckého talentu. Predstavujú aj formu sebvýjadrenia a spôsob, ako rozprávať o vlastnej kultúre. Pre Katerynu aj pre divákov sú zároveň momentom stretnutia a prostriedkom komunikácie. Keď spieva, predstavuje ukrajinskú kultúru a zároveň vytvára priestor pre kultúrny dialóg, v ktorom všetci spoločne prežívajú emócie. Rozdiely miznú a jazyk prestáva byť prekážkou – zostáva len melódia, rytmus a spoločný dych.

Vystúpenia Kateryny na koncertoch, festivaloch, súťažiach a workshopoch už dávno presahujú rámec bežných kultúrnych podujatí. V jej repertoári sa stretávajú rôzne jazyky, tradície a hudobné svety. Postupne sa tak stáva aj kultúrnou mediátorkou – mladou umelkyňou, ktorá prostredníctvom hudby spája kultúry a vytvára atmosféru porozumenia a priateľstva.

Pohľad aj diváčky Magdy: *„Zažila som spolu s ľuďmi z publika silu lásky, ktorá nikdy nezomiera a často prichádza aj so slzami – najmä v tomto čase, keď je toľko ľudí zasiahnutých vojnou. Bola s nami aj nádej a viera, ktoré nás budú vždy sprevádzať. Napokon*

bola s nami aj radosť: život pokračuje, krásne mladé dievča spieva, malé detičky tancujú, srdcia sa ešte vedľa tešiť a vnímať dobro, krásu a pravdu, ešte väčšiu ako mnoho našich ľudských právd.

Kateryna svojim pekným hlasom, s ktorým dokáže narábať s veľkým umením a citlivosťou, a zároveň svojím dievčenským, čarovným prejavom ukázala obraz ženskosti plnej jemnosti, prirodzenosti a dobrého vkusu, ktorá odkazuje aj na vnútornú krásu. Tá zaznievala aj v melódiách a slovách ľudových piesní, citlivo a nenápadne prepojených s obrazom. V našich srdciach tak ožili hodnoty ľudskosti, súcitu a lásky k vlasti a domovu, k prírode, zvykom a jednoduchým veciam života, vzácnosť blízkosti drahých ľudí a k viere. Áno, nech pieseň vždy zostane medzi nami – ako niečo, čo nás utešuje, pozdvihuje a napokon, teraz – aj raz – spojí.“

Význam sociokultúrnej mediácie

Tento príbeh dokazuje, že sociokultúrna mediácia nie je len teoretickým konceptom, ale skutočnou životnou skúsenosťou, v ktorej kultúra, hudba a umenie vytvárajú priestor pre dialóg, integráciu a emocionálnu podporu. ■

* direktor.sk * direktor.sk * direktor.sk * direktor.sk * direktor.sk * direktor.sk * direktor.sk *

Ďalšie články Eleny Zenkovich nájdete aj na **direktor.sk** v časti **Časopisy – ARCHÍV**, napr.:

- Dohoda ako spôsob riešenia sporov – Manažment školy v praxi č. 3/2026
- Integrácia detí cudzincov – Manažment školy v praxi č. 10/2025
- Individuálne (domáce) vzdelávanie – Manažment školy v praxi č. 7-8/2025
- Vzdelávanie detí a žiakov s nadaním – Manažment školy v praxi č. 6/2025
- Vzdelávanie detí odídencom – Manažment školy v praxi č. 5/2025
- Právne spory a ich riešenie prostredníctvom mediácie – Manažment školy v praxi č. 3/2025
- Tvorivý potenciál detí z presídlených rodín a ich príbehy – Manažment školy v praxi č. 1/2025
- Pracovnoprávne vzťahy a zručnosti mladistvých – Manažment školy v praxi č. 12/2024
- Formovanie tolerance v inkluzívnom vzdelávaní – Manažment školy v praxi č. 11/2024
- Medzikultúrny aspekt školských konfliktov – Manažment školy v praxi č. 10/2024

* AKTUALITY * AKTUALITY * AKTUALITY * AKTUALITY * AKTUALITY * AKTUALITY * AKTUALITY *

Súťaž Frankofónia 2026 pre učiteľov

Od 1. do 30. apríla je možné podávať prihlášky do prvého ročníka základných škôl elektronicky prostredníctvom systému ePrihlášky.

NIVaM vyhlasuje súťaž Frankofónia 2026, určenú pre učiteľov základných a stredných škôl, ako aj jazykových škôl na Slovensku, pri príležitosti Medzinárodného dňa Frankofónie.

Cieľom je vytvoriť metodický list s pracovným listom na tému „Ženy vo frankofónnom svete“, čím sa napomáha k rozvoju moderného vyučovania francúzskeho jazyka s praktickým zameraním.

Účastníci môžu zasielať svoje materiály elektronicky aj poštou od 20. marca do 13. júna 2026. Výhercovia, ktorých práce budú hodnotené na základe originality, tvorivosti, autenticity, formálnej úrovne a jazykovej správnosti, môžu získať aj finančnú odmenu 300 eur. Hodnotenie sa uskutoční v polovici júna, pričom komisia bude pozostávať zo zástupcov relevantných organizácií. Víťazné práce budú následne zverejnené na oficiálnej webovej stránke organizácie.

Zdroj: <https://nivam.sk/nivam-vyhlasuje-sutaz-frankofonia-2026-pre-ucitelov/>

ÚZKOSŤ U ŽIAKOV V ŠKOLSKOM PROSTREDÍ

* PSYCHOLOGICKÉ SÚVISLOSTI, DOPADY A SYSTÉMOVÉ RIEŠENIA PRE MANAŽMENT ŠKÔL *

Mgr. Tamara Valentíková

V článku sa zaoberáme úzkosťou u detí a adolescentov v školskom prostredí. Poukazujeme na jej prejavy, rizikové faktory a dopady na školskú dochádzku, výkon aj sociálne vzťahy žiakov. Úzkosť je multifaktoriálny jav ovplyvnený biologickými predispozíciami, rodinným prostredím, školskými nárokmi aj rovesníckymi vzťahmi. Upozorňujeme na význam včasnej identifikácie úzkosti a na úlohu školy pri vytváraní bezpečného a podporného prostredia, aj možnosti prevencie a intervencie, ktoré zahŕňajú rozvoj sociálno-emocionálnych zručností, podporu učiteľov a spoluprácu školy s rodičmi a odborníkmi.

Duševné zdravie detí a adolescentov je čoraz viac v centre záujmu odborníkov a vzdelávacích politik. Škola ako primárne sociálne prostredie dieťaťa po rodine plní kľúčovú úlohu vo vzdelávaní aj v podpore psychickej pohody. Úzkosť žiakov patrí medzi najčastejšie školské problémy. Je prirodzenou súčasťou ľudského prežívania a plní adaptačnú funkciu. Upozorňuje organizmus na možné ohrozenie a mobilizuje zdroje na zvládnutie náročnej situácie. Problém nastáva, ak je reakcia neprimerane intenzívna, dlhodobá alebo sa objavuje bez reálneho nebezpečenstva. V takom prípade môže výrazne narušiť školské fungovanie, vzdelávací proces aj sociálne vzťahy dieťaťa.

Úzkosť je bežná a prirodzená reakcia na neistotu a ohrozenia. Ide o biologicky zakorenenú reakciu „boj alebo útek“, ktorá sa aktivuje v situáciách, ktoré dieťa vníma ako nebezpečné, náročné, alebo nepredvídateľné. V miernom rozsahu ide o normálnu emóciu, no ak narúša každodenné fungovanie – najmä školskú dochádzku, výkon alebo sociálne fungovanie – vyžaduje profesionálnu pozornosť.

Výskumy ukazujú, že **úzkosť môže viesť k:**

- vyhýbaniu sa škole,
- zníženej pozornosti a koncentrácii,
- nevládnutiu sociálnych interakcií,
- psychosomatickým symptómom (bolesti hlavy, žalúdka),
- zhoršenému výkonu a školskému prospechu.

Ak úzkosť narúša bežný život žiaka v škole, nie je len problémom dieťaťa, má aj dopad na učebné prostredie, klímu, disciplínu aj rýchlosť dosahovania vzdelávacích cieľov.

Podľa odborníkov z oblasti detskej psychológie a psychiatrie **patrí úzkosť medzi najčastejšie psychické ťažkosti v detskom a adolescentnom veku**. Organizácie ako NHS (*National Health Service*) či *Child Mind Institute* upozorňujú, že mnohé deti s úzkostnou poruchou zostávajú nediagnostikované, pretože ich prejavy sú nenápadné alebo sú nesprávne interpretované ako neposlušnosť, lenivosť, nezáujem či porucha pozornosti. **Z hľadiska manažmentu školy** je preto dôležité rozumieť, ako sa úzkosť prejavuje, aké má príčiny a aké systémové opatrenia môžu prispieť k jej prevencii a zmierňovaniu.

Podstata úzkosti a jej vývinové špecifiká

Úzkosť je emocionálny stav charakterizovaný napätím, obavami, očakávaním negatívneho výsledku a zvýšenou fyziologickou aktiváciou. Neurobiologicky súvisí s aktiváciou limbického systému, najmä amygdaly, ktorá spracúva signály ohrozenia. Aktivácia spúšťa stresovú reakciu organizmu, tá zahŕňa zrýchlenie srdcovej frekvencie, zmeny v dýchaní, svalové napätie a zvýšenú ostražitosť. U detí a dospievajúcich je tento systém citlivejší, keďže regulačné mechanizmy prefrontálnej kôry sa vyvíjajú. Ich schopnosť racionálne vyhodnotiť situáciu a regulovať emócie je obmedzenejšia než u dospelých.

V detskom veku sú určité formy úzkosti vývinovo priradené. Malé deti prirodzene prežívajú separačnú úzkosť, školáci môžu pociťovať obavy z hodnotenia a adolescenti sú citliví na sociálne prijatie. Ak však intenzita strachu presahuje bežnú mieru, trvá dlhodobo a vedie k vyhýbavému správaniu alebo významnému utrpeniu, môže ísť o **úzkostnú poruchu**. Medzi najčastejšie

úzkostné poruchy v školskom veku patria generalizovaná úzkostná porucha, sociálna úzkosť, separačná úzkostná porucha, špecifické fóbie a panická porucha.

Generalizovaná úzkosť sa prejavuje nadmerným a ťažko kontrolovateľným obávaním sa rôznych oblastí života, vrátane školského výkonu. **Sociálna úzkosť** je intenzívny strach z negatívneho hodnotenia, zosmiešnenia alebo odmietnutia. Takýto žiak môže odmietat' odpovedať pred triedou, prezentovať projekty alebo sa zapájať do skupinových aktivít. **Separáčna úzkosť** sa môže prejaviť odporom voči dochádzke do školy, najmä v mladšom veku, a býva spojená s obavami o bezpečie rodičov. **Panické ataky** môžu vzniknúť náhle, aj počas vyučovania, a prejavujú sa intenzívnymi telesnými symptómami, ktoré si dieťa môže vysvetľovať ako ohrozenie života.

Prejavy úzkosti v školskom prostredí

Úzkosť sa v škole neprejavuje iba otvoreným strachom. Často má skryté alebo nepriame formy. Z hľadiska kognitívneho fungovania môže viesť k **zhoršenej koncentrácii, problémom s pamäťou a ťažkostiam pri riešení úloh**. Dieťa môže pôsobiť zasnene, nesústredene alebo roztržito. V skutočnosti však jeho mentálnu kapacitu zaberajú obavy a katastrofické scenáre. Child Mind Institute poukazuje na to, že úzkosť môže znižovať pracovnú pamäť, nevyhnutnú na efektívne učenie.

V behaviorálnej rovine sa úzkosť často prejavuje vyhýbaním. Žiak sa snaží vyhnúť situáciám, ktoré vníma ako ohrozujúce – vyhýbanie sa testom, prezentáciám, telesnej výchove, výletom alebo aj dochádzke do školy. Opakované absencie, najmä ak sú sprevádzané neurčitými telesnými ťažkosťami, môžu signalizovať úzkostný problém. NHS upozorňuje, že deti s úzkosťou sa často sťažujú na bolesti brucha, hlavy či nevoľnosť, no lekárske vyšetrenia nepreukážu príčinu.

V sociálnej oblasti môže úzkosť viesť k izolácii, nízkej participácii na triednych aktivitách a ťažkostiam pri nadväzovaní vzťahov. Žiak môže byť tichý, nenápadný a „bezproblémový“, čo paradoxne znižuje pravdepodobnosť, že si jeho ťažkosti niekto všimne. U niektorých sa však úzkosť môže prejaviť podráždenosťou, výbuchmi hnevu alebo vzdorom. Ide o sekundárne reakcie na preťaženie nervového systému.

Úzkosť nemusí byť viditeľná. Niekedy sa maskuje za iné problémy, napr.:

- a) Kognitívne a vzdelávacie prejavy
  - Porucha pozornosti, nepozornosť.
  - Ťažkosti s odpovedaním pred tabuľou.
  - Neodovzdávanie domácich úloh z obavy z kritiky.

- b) Správanie a sociálne vzťahy
  - Vyhýbanie sa skupinovým aktivitám alebo spolupráci.
  - Uzatváranie sa do seba, izolácia.
  - Časté návštevy u školského zdravotníka.
- c) Psychosomatické a fyzické symptómy
  - Bolesť hlavy, trávacie ťažkosti.
  - Trpnutie, búšenie srdca, tras.

Niektoré správanie môže byť mylne považované za neslušnosť či ADHD – úzkosť však často „uzamkne mozog“, zhoršuje koncentráciu a učenie.

Rizikové faktory a príčiny

Vznik úzkosti je výsledkom interakcie biologických, psychologických a sociálnych faktorov. Genetická predispozícia zohráva významnú úlohu; deti rodičov s úzkostnými poruchami majú vyššie riziko rozvoja podobných ťažkostí. Dôležitý je aj temperament dieťaťa – najmä vyššia citlivosť a behaviorálna inhibícia zvyšujú pravdepodobnosť úzkostných reakcií. Niektoré deti sú prirodzene senzitivnejšie a na záťažové situácie reagujú intenzívnejšie než ich rovesníci.

Rodinné prostredie výrazne ovplyvňuje rozvoj úzkosti u detí. Nadmerne ochraňujúca výchova môže viesť k presvedčeniu, že svet je nebezpečný a že dieťa samo nie je schopné náročných situácií zvládnuť. Vysoké očakávania a tlak na výkon môžu viesť k chronickému napätiu a strachu zo zlyhania. Negatívny vplyv môžu mať aj problémy v rodine a životné traumy.

Významnú úlohu zohráva aj školské prostredie, ktoré môže pôsobiť ako spúšťač alebo udržiavací faktor úzkosti. Nadmerný dôraz na výkon, časté porovnávanie žiakov, opakované hodnotenie bez dostatočnej spätnej väzby či verejné kritizovanie môžu zvyšovať stres. Žiaci môžu pociťovať strach z neúspechu pri preverovaní vedomostí (**testová úzkosť**), vystupovania pred triedou alebo z negatívneho hodnotenia od učiteľov či spolužiakov.

Sociálne faktory súvisiace s rovesníckymi vzťahmi: Úzkosť môže byť spojená s nátlakom zo strany rovesníkov, skúsenosťou so šikanou či kyberšikanou alebo s pocitom neprijatia v kolektíve, no aj neistota, časté zmeny pravidiel a nepredvídateľnosť prostredia môžu zvyšovať úzkostnú reakciu najmä u detí so zvýšenou senzitivitou.

 Úzkosť u žiakov je multifaktoriálny jav, na vzniku ktorého sa podieľa viacero vzájomne prepojených vplyvov z biologickej, rodinnej, sociálnej aj školskej oblasti.

Dopad úzkosti na školu ako organizáciu

Úzkosť žiakov nemá dopad iba na ich osobné prežívanie, ale môže ovplyvňovať aj fungovanie celej školy. Dôsledky sa prejavujú v individuálnom školskom výkone až po organizačné procesy a celkovú triednu klímu.

Jedným z najčastejších dôsledkov je **zvýšená absencia**. Niektoré štúdie poukazujú na to, že značná časť žiakov, najmä na sekundárnom stupni vzdelávania, vynecháva školu práve pre strach alebo úzkosť. Nepravidelná dochádzka komplikuje plánovanie výučby, hodnotenie aj nadväznosť učiva. U takýchto žiakov je aj väčšie riziko, že budú v učení zaostávať, čo môže ich úzkosť viac prehľbovať.

Úzkosť má aj **vplyv na výkon a akademické výsledky**. Zvýšené napätie narúša schopnosť sústrediť sa, pamätať si a efektívne pracovať na úlohách. Pri preverovaní vedomostí sa môže prejaviť blokovanie, zhoršená koncentrácia alebo neschopnosť vybaviť si naučené informácie, čo vedie k nižšiemu výkonu. Dlhodobou tak môže dochádzať k zhoršovaniu študijných výsledkov a strate motivácie k učeniu.

Významný dopad má úzkosť aj na **sociálne vzťahy v triede**. Deti a dospievajúci prežívajúci úzkosť pociťujú neistotu v sociálnych situáciách, vyhýbajú sa kontaktu s rovesníkmi alebo majú problém začleniť sa do kolektívu. Niekedy sa úzkosť môže prejavovať aj podráždenosťou, zvýšenou citlivosťou na kritiku či konfliktným správaním. Tieto prejavy narúšajú triednu klímu a sťažujú budovanie pozitívnych vzťahov medzi žiakmi.

Takéto situácie zároveň kladú zvýšené **nároky na učiteľov**, ktorí popri výučbe často riešia psychické ťažkosti žiakov neraz bez dostatočnej odbornej podpory. Dlhodobé zaťaženie môže viesť k preťaženiu a znižovať ich schopnosť venovať sa preventívnym alebo podporným aktivitám. Z dlhodobého hľadiska môže neliečená úzkosť viesť k zhoršeniu akademických výsledkov, zvýšeniu rizika predčasného ukončenia školskej dochádzky či rastúcej potrebe podporných a poradenských služieb.

Pre **manažment školy** je preto dôležité **vnímať duševné zdravie žiakov a podporovať psychickú pohodu** ako nevyhnutnú podmienku efektívneho vzdelávacieho procesu. Škola by mala systematicky pracovať s témou duševného zdravia, podporovať otvorenú komunikáciu, dostupnosť pomoci a bezpečné vzťahové prostredie, ktoré prispieva k lepšiemu psychickému fungovaniu žiakov aj k priaznivejšej triednej klíme a lepším vzdelávacím a sociálnym výsledkom.

Identifikácia a včasná intervencia

Včasné rozpoznanie úzkosti je kľúčové, preto je potrebné zvýšiť povedomie pedagógov a vytvoriť jasné postupy. Učители by mali byť poznať prejavy úzkosti a vedieť, komu a ako ich nahlásiť. Školský psychológ alebo podporný tím by mal mať definovaný proces skríningu, individuálneho posúdenia a komunikácie s rodičmi.

Dôležitá je **citlivá komunikácia so žiakom**. Minimalizovanie problému alebo tlak na okamžité prekonalenie môže úzkosť, naopak, prehľbiť. Efektívnejší je prístup cez validáciu emócií a postupné vystavovanie sa obávaným situáciám s podporou dospelého. Vyhýbanie len krátkodobo znižuje napätie.

Školský personál by mal poznať **kľúčové signály úzkosti**: časté absencie alebo návštevy zdravotníka, výrazné zmeny v správaní, poruchy učenia, slabá pozornosť, chronická únava, žalúdočné a iné psychosomatické ťažkosti.

Školenia a workshopy pomáhajú zvyšovať citlivosť na signály úzkosti. Manažment školy má úlohu koordinátora stratégie pre duševné zdravie. Ide o prepojenie:

- **prevencie** (naklonenie prostredia k bezpečiu),
- **včasnej identifikácie** symptómov,
- **podpory a intervencie** zvnútra školy,
- **odkazu na odbornú pomoc**.

Preventívne stratégie na úrovni školy

Prevenia úzkosti by mala byť prirodzenou a systematickou súčasťou života školy. Základom je bezpečné, stabilné a predvídateľné prostredie s jasnými pravidlami, konzistentným prístupom pedagógov a kultúrou rešpektu. Transparentné hodnotenie a podpora rastového myslenia znižujú strach zo zlyhania. Kľúčové sú programy sociálno-emocionálneho učenia rozvíjajúce reguláciu emócií, zvládanie stresu, budovanie psychickej odolnosti (resiliencie) a budovanie vzťahov. Štruktúrované prostredie a vopred avizované zmeny redukujú napätie, najmä u citlivých žiakov. Podpora sociálnych zručností, práce v skupine, empatie a schopnosti reflektovať emócie posilňuje psychickú odolnosť.

Významná je **emocionálna podpora zo strany pedagógov** – prijatie pocitov žiakov znižuje ich úzkosť a podporuje dôveru. Učители môžu aplikovať podporné opatrenia (napr. krátke prestávky, pokojné miesto, úpravy náročnosti úloh) a využívať intervenčné techniky ako dychové a relaxačné cvičenia, mindfulness alebo vedenie denníka obáv (tzv. „worry journal“).

Školskí psychológovia diagnostikujú úzkostné ťažkosti, napr. prostredníctvom ratingových škál alebo

psychologických rozhovorov, poskytujú konzultácie pedagógom aj rodičom a podieľajú sa na tvorbe individuálnych stratégií pre žiakov.

Manažment školy by mal zabezpečiť vzdelávanie pedagogického zboru, odbornú supervíziu a spoluprácu s rodičmi, ktorých je potrebné informovať o podpore dieťaťa. Takýto systém prispieva k bezpečnému prostrediu a k optimálnemu rozvoju žiakov bez nadmerného psychického zaťaženia.

Spolupráca s externými odborníkmi

Pri závažnej úzkosti je potrebné zapojenie klinického psychológa alebo psychiatra. Škola by mala mať vytvorenú sieť spolupracujúcich odborníkov a jasné postupy odporúčania, pretože koordinácia medzi školou, rodinou a zdravotníckym systémom zabezpečuje konzistentný prístup a zvyšuje efektivitu intervencie.

Úzku spoluprácu medzi školou, rodinou a odborným klinickým tímom považujeme za kľúčovú prevenciu progresie úzkosti do poruchy.

Záver

Úzkosť u žiakov je komplexný jav, presahuje individuálnu rovinu a týka sa fungovania celej školy. Je prirodzenou súčasťou vývinu, no v nadmernej miere sa stáva prekážkou učenia, sociálneho začlenenia a osobnostného rastu. Manažment škôl by mal vytvoriť podmienky, v ktorých je psychická pohoda integrálnou súčasťou vzdelávacieho procesu. Systematická prevencia, včasná identifikácia a odborná podpora vedú k stabilnejšej školskej klíme, lepším vzdelávacím výsledkom a zdravšiemu vývinu detí a adolescentov.

Úzkosť žiakov nie je izolovaný individuálny problém — **je výsledkom dynamiky medzi biologickými predispozíciami, prostredím školy, sociálnymi vzťahmi a systémovými očakávaniami.** Pre manažment škôl to znamená:

1. Zaviest' systém duševného zdravia ako súčasť vzdelávacej stratégie.
2. Trvale monitorovať a školiť učiteľov v rozpoznávaní úzkosti.
3. Podporovať rutiny, flexibilitu a emocionálnu bezpečnosť v triedach.
4. Vytvoriť sieť podpory s odborníkmi a rodičmi. ■

LITERATÚRA:

1. CHILD MIND INSTITUTE. n. d. How anxiety affects kids in school. [online]. [2026-03-04]. Dostupné na: <https://childmind.org/article/how-anxiety-affects-kids-in-school/>
2. NATIONAL HEALTH SERVICE. n. d. Anxiety in children. [online]. [2026-03-04]. Dostupné na: <https://www.nhs.uk/mental-health/children-and-young-adults/advice-for-parents/anxiety-in-children/>
3. REACHOUT AUSTRALIA. n. d. Anxiety. [online]. [2026-03-04]. Dostupné na: <https://schools.au.reachout.com/mental-health-information/anxiety>

* AKTUALITY * AKTUALITY * AKTUALITY * AKTUALITY * AKTUALITY * AKTUALITY * AKTUALITY *

Nový spôsob ospravedlňovania dochádzky žiakov na školách

Od 1. februára 2026 sa v školách uplatňuje nový systém ospravedlňovania neprítomnosti žiakov, ktorý má zabrániť zneužívaniu ospravedlňovania bez lekárskeho potvrdenia.

Školská inšpekcia varovala pred vysokou mierou ospravedlnenej absencie, najmä po pandémie COVID-19, čo viedlo k zmene zákonov a usmernení. Usmernenie umožňuje riaditeľom škôl do 15. marca určovať miernejší režim ospravedlňovania, pokiaľ škola nepresiahne referenčnú hodnotu absencie.

Výsledky školských inšpekcií naznačili, že učebné odbory vykazujú vyššiu mieru absencie než študijné odbory.

V súvislosti so získaním stredného odborného vzdelania (nižšieho/úplného) je pravidelná dochádzka žiakov kľúčovým ukazovateľom, ktorý ovplyvňuje získanie požadovaných zručností potrebných pre výkon budúceho povolania. Dlhodobá alebo častá absencia môže poškodiť kvalitu vzdelávania a pripravenosť žiakov na ďalšie štúdium či pracovné povinnosti.

Stredné odborné školy, ktoré zabezpečujú vzdelávanie pre žiakov študijných aj učebných odborov, si vyžadujú samostatnú pozornosť. Charakter vyučovania v jednotlivých vzdelávacích programoch sa líši, preto ŠŠI odporúča zvážiť, či by ospravedlnená absencia nemala byť vyhodnocovaná diferencovane podľa vzdelávacieho programu. Tým by sa dosiahlo presnejšie posúdenie vplyvu absencie na vzdelávacie výsledky.

Zdroj: <https://www.ssi.sk/2026/03/09/prinesie-novy-sposob-ospravedlňovania-dochádzky-žiakov-strednych-skol-zlepsenie/>

1. máj – 31. máj 2026

DÔLEŽITÉ TERMÍNY

Štátny sviatok		
1. 5.	Sviatok práce – deň pracovného pokoja	
8. 5.	Deň víťazstva nad fašizmom	
Medzinárodný deň – Slovensko		
1. 5.	Sviatok sv. Jozefa, robotníka – patróna všetkých pracujúcich	
3. 5.	Deň Slnka Svetový deň slobody tlače (UNESCO)	
4. 5.	Medzinárodný deň hasičov Sviatok sv. Floriána – patróna hasičov	
5. 5.	Svetový deň hygieny rúk	
8. 5.	Svetový deň červeného kríža	
9. 5.	Deň Európy Európsky deň opery Medzinárodný deň sťahovavých vtákov Svetový deň spravodlivého obchodu	
10. 5.	Svetový deň – pohybom k zdraviu Deň matiek	
12. 5.	Európsky deň minerálov	
13. 5.	Deň tulipánov	
15. 5.	Svetový deň atletiky Svetový deň rodiny	
18. 5.	Medzinárodný deň múzeí	
19. 5.	Medzinárodný deň mlieka	
21. 5.	Svetový deň kultúrnej rozmanitosti pre dialóg a rozvoj	
22. 5.	Medzinárodný deň biologickej rozmanitosti	
24. 5.	Európsky deň národných parkov	
25. 5.	Sviatok sv. Urbana – patróna vinohradníkov Medzinárodný deň nezvestných detí; Deň Afriky	
27. 5.	Medzinárodný športový vyzývaci deň	
28. 5.	Medzinárodný deň džezu	
31. 5.	Deň otvárania studničiek Svetový deň bez tabaku (WHO)	
Pamätný deň		
1. 5.	Deň pristúpenia Slovenskej republiky k Európskej únii	
4. 5.	Výročie úmrtia M. R. Štefánika	
Termíny		
4. 5. – 5. 5.	1. termín 1. kola prijímacích skúšok (vrátane osemročných gymnázií).	Prechod žiakov zo ZŠ na SŠ
11. 5. – 12. 5.	2. termín 1. kola prijímacích skúšok (vrátane osemročných gymnázií).	
do 5. 5.	Odoslanie údajov do Centrálného registra za príslušný mesiac.	
do 31. 5.	Podávanie žiadostí o prijatie dieťaťa do MŠ pre školský rok 2026/2027.	
Olympiády		
6. 5.	Biologická olympiáda – E – krajské kolo: • E (botanika, zoológia, geológia) – žiaci 6. – 9. ročníka ZŠ alebo 1. – 4. ročníka OG zameraná na poznávanie rastlín, zvierat a prírodnín, samostatný výskum a spracovanie výsledkov výskumu.	
6. 5. – 7. 5.	Technická olympiáda – celoštátne kolo: • A – žiaci 8. a 9. ročníka ZŠ, žiaci 3. a 4. ročníka OG (súťaž dvojíc).	
13. 5.	Fyzikálna olympiáda – B, C, D – krajské kolo: • B – 3. ročník štvorročných gymnázií, 7. ročník OG, zodpovedajúci ročník ďalších SŠ, • C – 2. ročník štvorročných gymnázií, 6. ročník OG, zodpovedajúci ročník ďalších SŠ, • D – 1. ročník štvorročných gymnázií, 5. ročník OG, zodpovedajúci ročník ďalších SŠ.	

* DO POZORNOSTI * DO POZORNOSTI * DO POZORNOSTI * DO POZORNOSTI * DO POZORNOSTI *

14. 5.	Biologická olympiáda – F – okresné kolo: • F – žiaci 3. – 5. ročníka ZŠ, zameraná na poznávanie rastlín a zvierat našich lesov.
14. 5.	Chemická olympiáda – C – krajské kolo: • C – žiaci prvého ročníka vyššieho sekundárneho vzdelávania (ISCED 3).
15. 5. – 16. 5.	Geografická olympiáda (51. ročník) – E – celoštátne kolo: • E – 9. roč. ZŠ, resp. 4. roč. OG.
18. 5. – 22. 5.	Fyzikálna olympiáda – G – okresné kolo: • G – Archimediáda – 7. ročník ZŠ, 2. ročník OG a zodpovedajúci ročník ďalších škôl.
Stredoškolské súťaže	
12. 5. – 14. 5.	Mladý ekofarmár – súťaž o mlieku – celoštátne kolo.
20. 5. – 22. 5.	Súťaže žiakov v SOŠ v oblasti BOZP – celoštátne kolo.
máj	Súťaže žiakov v SOŠ v oblasti kaderník a vizážista – celoštátne kolo.
Termíny	
do 5 dní od termínu výplaty	Daň zo závislej činnosti Odvod preddavkov na daň z príjmov zo závislej činnosti za zamestnancov znížené o úhrn daňového bonusu, a to najneskôr do 5 dní.
31. 5.	Daň z príjmu fyzickej osoby Zaplatenie mesačných preddavkov na daň z príjmov fyzickej osoby vo výške 1/12 poslednej známej daňovej povinnosti.
Priebežne	
Spracovanie miezd, výkazy a odvody do poisťovní – sociálna poisťovňa, zdravotné poisťovne.	
Kontrolná činnosť – podľa plánu kontrolných úloh.	
Vykazovanie zastupovania, nadčasov, dochádzky zamestnancov za príslušný mesiac.	

Zdroj: www.kalendar.azet.sk, www.siov.sk, www.minedu.sk, www.svs.edu.sk, www.cvtisr.sk, www.nucem.sk,
www.iuventa.sk, www.vykazy.sk, www.finanncasprava.sk

Spracovala: PaedDr. Katarína Písečná

* AKTUALITY * AKTUALITY * AKTUALITY * AKTUALITY * AKTUALITY * AKTUALITY * AKTUALITY *

Úvodné ročníky v základných školách

Novelou zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov sa s účinnosťou od 30. mája 2023 ustanovili podmienky na poskytovanie výchovy a vzdelávania žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami v úvodnom ročníku základnej školy alebo v úvodnom ročníku základnej školy pre žiakov so všeobecným intelektovým nadaním, pričom tieto podmienky sa uplatňujú od 1. septembra 2023, ak sa škola rozhodne úvodný ročník zriadiť.

Detaily o zriadení úvodného ročníka, podmienkach, zápise, ako aj k zabezpečeniu výchovno-vzdelávacieho procesu nájdete v časti Riadenie školy. Preštudujte si tiež aktualizované usmernenie a súvisiacu dokumentáciu.

Zdroj: <https://www.minedu.sk/uvodny-rocnik-v-zakladnej-skole/>

* direktor.sk * direktor.sk * direktor.sk * direktor.sk * direktor.sk * direktor.sk * direktor.sk *

Výzvy, súťaže a podujatia pre školy

Na našom portáli www.direktor.sk v sekcii Výzvy ponúkame prehľad kľúčových grantov, príležitostí pre školy, súťaží a podujatí určených pre školákov.

Nepremeškajte príležitosť získať pre Vašu školu a žiakov granty či prihlásiť študentov do súťaže. Dátum ukončenia výzvy, podávania prihlášok či uskutočnenia podujatia máte vždy prakticky uvedený hneď v nadpise.

Šetrite svoj čas vyhľadávaním dôležitých informácií prostredníctvom nášho portálu Direktor.

Objednávka | direktor.sk

* direktor.sk * direktor.sk * direktor.sk * direktor.sk * direktor.sk * direktor.sk * direktor.sk *

TŔNE V OKU REŽIMU: STRANÍCKE PREVIERKY NA POVERENÍCTVE ŠKOLSTVA A KULTÚRY (1957 – 1958)

* ANALÝZA SYSTÉMOVÝCH PRÍSTUPOV A ZMIEN *

PhDr. Adam Bieleš, PhD.

Ústav pamäti národa

Keď komunistický režim v rokoch 1957 – 1958 spustil rozsiahle previerky zamestnancov štátnej správy, ukázalo sa, že desať rokov po februári 1948 stále pracovali na úradoch ľudia s problematickou minulosťou – bývalí členovia Hlinkovej gardy, úradníci vojnového slovenského štátu či aktívni podporovatelia ľudáckeho režimu. Na príklade Povereníctva školstva a kultúry možno sledovať, ako fungovala táto tichá personálna kontinuita, prečo sa ju nepodarilo odstrániť skôr a ako sa s ňou napokon komunistický režim – pragmaticky i selektívne – vysporiadal.

Politické zmeny na Slovensku počas 20. storočia prinášali radikálnu zmenu spoločenských a politických pomerov. Súčasťou zmien boli aj **personálne zmeny**. Zatiaľ čo vo vysokých sférach štátnej správy išlo o skutočne významnú zmenu na pozíciách úradníkov, politikov a ďalších štátnych zamestnancov, v nižších či špecifických oblastiach existovala určitá nadväznosť na predchádzajúce obdobie. Do tejto sféry patrí napríklad oblasť školstva.

Po nástupe komunistického režimu si štát z existenčných dôvodov nemohol dovoliť vyhodit učiteľov a školských zamestnancov, ktorí s režimom viac alebo menej otvorene nesúhlasili. Na druhej strane, časť ľudí z tejto skupiny bola ochotná ďalej pracovať aj v nových pomeroch, a to aj za predpokladu spolupráce alebo tolerancie voči komunistickému režimu. Existovala však aj nemalá skupina ľudí, ktorá nové pomery podporovala alebo tolerovala, zároveň sa však nedalo povedať, že ich vojnová či predvojnová minulosť bola z hľadiska komunistického režimu bez poškvrny. Mohlo ísť o pomerne nesúrodú kategóriu osôb od ľudí, ktorí aktívne podporovali aj ľudácky režim, boli členmi niektorej z prvorepublikových politických strán alebo z rôznych príčin podpísali prihlášku do niektorej zo strán či organizácií predchádzajúcich politických zriadení, a to bez ohľadu na aktívnu činnosť. Minulosť či postoje ľudí z oboch kategórií mohli kedykoľvek poslúžiť ako zámienka na rôznu formu postihov, či už v rovine pracovnej, alebo až trestnej.

Stranícke previerky na prelome rokov 1957 – 1958

Jedna z veľkých kampaní v tomto smere sa odštartovala na prelome rokov 1957 a 1958. Najvyšší orgán Komunistickej strany Československa, politické byro Ústredného výboru 10. decembra 1957 rozhodol o prijatí dokumentu s názvom „Zásady prověrky všech pracovníků na ministerstvech a ústředních orgánech“.¹ V súlade s týmto dokumentom nasledovali rozsiahle previerky. Nevyhli sa ani povereníctvu školstva a kultúry, ktoré vtedy spolu s celoštátnym ministerstvom školstva zodpovedalo za riadenie školstva na Slovensku.

¹ DIGITÁLNÍ BADATELNA Národního archivu. [online]. 2026 [cit. 2026-15.03]. Dostupné na internete: <https://digitalnibadatelna.nacr.cz/proarchiv_vade/entityDetail/b27e5b637bb94fae91ac39d-c97a9d3b7>.

V januári 1958 vznikla na úrade preverovacia komisia, ktorá svoju činnosť začala 21. januára 1958. Jej drvivú väčšinu tvorili funkcionári stranického aparátu Komunistickej strany Slovenska (ďalej len „KSS“), v menšej miere stranícki funkcionári priamo na povereníctve, samotné povereníctvo zastupovali námestníci povereníka Pavol Dubovský a František Pazúr. Ešte úplne na začiatku musel z preverovacej komisie rezignovať Pavol Kelco, ktorý predsedal bunke KSS na Povereníctve školstva a kultúry. Na povrch totiž vyplývala jeho nepriznaná prihláška do Hlinkovej gardy.²

Metodika previerky a konkrétne prípady

Základným materiálom pre prácu boli stranícke životopisy nazývané dobovým slovníkom „kádrové materiály“. Nejasnosti v materiáloch boli prerokované priamo s dotknutými osobami, ich nadriadenými, prípadne sa k nim vyjadrovali ďalšie zložky štátnej správy. Súčasťou previerok nebolo iba preverovanie zamestnanca povereníctva z ideologických hľadísk komunistického režimu, riešili sa aj pracovné výsledky či odbornosť toho či onoho zamestnanca. V konečnom dôsledku sa však riešila najmä minulosť či politické postoje zamestnancov povereníctva.

Záverečná správa z previerky ponúka hneď niekoľko konkrétnych prípadov. Rudolf Slávik z vnútornej správy Povereníctva školstva a kultúry pracoval počas vojny na Úrade propagandy. Počas vypuknutia SNP sa síce objavil na povstaleckom území, po potlačení povstania sa vrátil však opäť na Úrad propagandy. Pri preverovaní mu navyše prirážala spolupráca s príslušníkmi Hlinkovej gardy. Nešlo pritom len o príslušnosť k politickej organizácii prislúchajúcej k niektorej z minulých politických systémov. Magdaléna Ďurišová, učiteľka ruštiny na Výskumnom ústave pedagogickom, sa pri pohovoroch prikláňala skôr k myšlienkam kresťanstva a považovala ich za lepšie ako komunistické myšlienky. U oboch dala komisia pokyn na preradenie mimo rezort školstva.³

² Slovenský národný archív (ďalej len „SNA“), fond (ďalej len „f.“) Ústredný výbor Komunistickej strany Slovenska (ďalej len „ÚV KSS“) – Predsedníctvo, škatuľa (ďalej len „šk.“) 978, Zpráva o stranickéj previerke na Povereníctve školstva a kultúry, ako aj jeho podriadených zložkách.

³ SNA, f. ÚV KSS – Predsedníctvo, šk. 978, Zpráva o stranickéj previerke na Povereníctve školstva a kultúry, ako aj jeho podriadených zložkách.

Štatistika politickej príslušnosti

Podľa záverečnej správy politická minulosť časti zamestnancov Povereníctva školstva a kultúry bola už v minulosti predmetom opakovaných previerok, no vždy sa sítom previerok podarilo niekomu prejsť. Napríklad ešte aj v roku 1950 pracovali v rezorte ľudia so skúsenosťami z obdobia druhej svetovej vojny, či dokonca aktívne podporujúci ľudácky režim. Pri prvej takejto previerke, ktorá sa v roku 1950 konala ešte na Povereníctve školstva, odišlo z rezortu celkovo 124 osôb. Počas niekoľkých reorganizácií, ktoré ústili až v spojení Povereníctva školstva a Povereníctva kultúry, si pracovné pozície ešte stále udržoval nezanedbateľný počet ľudí, ktorí boli trňom v oku komunistického režimu. Podľa interných šetrení sa to týkalo napríklad 31 osôb, ktoré pochádzali zo živnostníckych rodín. Iné to nebolo ani pri pohľade na politickú príslušnosť. Členstvo v prvorepublikových politických stranách malo 17 pracovníkov, v organizáciách či stranách ako Hlinková garda či Hlinkova slovenská ľudová strana (ďalej len „HSLŠ“) pôsobilo 77 zamestnancov povereníctva. V niekoľkých prípadoch sa dokonca stalo, že pracovník povereníctva bol v priebehu rokov členom niektorej z prvorepublikových politických strán, počas vojny bol členom HSLŠ, po vojne vstúpil do Demokratickej strany a po komunistickom prevrate vstúpil do Komunistickej strany Československa.⁴

Rozlišovanie medzi kategóriami preverenej minulosti

Aj preverovacia komisia však vedela rozlišovať medzi ľuďmi, ktorí „do fašistických organizácií vstúpili často z existenčných príčin“ a ľuďmi, ktorí „pracovali na ústredných úradoch tzv. slovenského štátu, nezúčastnili sa SNP, sú politicky nevyspelí a pasívni“. Okrem Rudolfa Slávika v druhej kategórii boli ľudia so skúsenosťami v prezidentskej kancelárii Jozefa Tisa, v štruktúrach bývalého Ministerstva školstva a národnej osvetly a pod. Exemplárnym prípadom bol ďalší zamestnanec vnútornej správy povereníctva Rafael Valašík, ktorý síce počas vojny arizoval židovský veľkoobchod v Spišskej Novej Vsi.⁵

Podriadené útvary a dôvody pretrvávajúcej kontinuity

Podobná situácia panovala aj na podriadených útvaroch. Na Výskumnom ústave pedagogickom sa napríklad našli ľudia so skúsenosťami zo slovenského ministerstva školstva a národnej osvetly, ale aj slovenského ministerstva zahraničných vecí. Osvetové ústredie, jedna z mnohých inštitúcií zodpovedných za ideologické či osvetové ovplyvňovanie obyvateľstva, malo zase vo svojich radoch Jána Žatkuliaka, ktorý síce mal z tejto oblasti bohaté skúsenosti, získaval ich však počas ľudáckeho režimu ako inšpektor štátnej osvetovej služby.⁶

Autori správy sa zamýšľali nad dôvodmi, ako sa niektoré osoby dokázali tak dlho udržať v pomerne významných funkciách v školskej správe. Medzi inými sa tu ako zdôvodnenie nachádzajú argumenty ako „famiľiárnosť, falošná kolegiálna

a známostí“. Ukázalo sa však, že ani komunistickému režimu lojálni či režim priamo podporujúci ľudia neboli často vhodné rozmiestňovaní. Chýbali im buď skúsenosti, alebo v jednotlivých úsekoch prebiehalo pomerne časté striedanie pracovníkov.⁷

Záznamy z individuálnych previerok

U konkrétnych zamestnancov sa dochovali aj záznamy z previerok. Bez väčších problémov obišiel napríklad námestník povereníka František Pazúr.⁸ Rovnako dopadol ďalší námestník Ján Ušiak, a to napriek krátkemu členstvu v HSLŠ a HG. V zázname sa však uvádza, že členmi týchto orgánov sa stal z donútenia a pri prvej príležitosti Hlinkovu gardu opustil.⁹ Ďalším „gardistom“ bol riaditeľ Hlavnej správy vydavateľstiev Peter Marušiak. Členom HG sa stal v roku 1940, potom čo bol už rok členom vtedy ilegálnej KSS. Na rozdiel od iných však do gardy vstúpil s vedomím vtedajších komunistických funkcionárov, ktorí toto aj potvrdili. Jeho úlohou bolo získavať informácie a pred vypuknutím Slovenského národného povstania aj zbrane. Tieto úlohy aj splnil. Vo finále tak nič nebránilo jeho prevereniu.¹⁰ Asi najhoršie obstál vedúci vnútornej správy na povereníctve Jozef Škvarenina. Členom HSLŠ sa stal ešte v medzivojnovom období, ako učiteľ pôsobil počas tridsiatych rokov v Bánovciach nad Bebravou, kde prichádzal do častého kontaktu s Jozefom Tisom, ktorý tu bol farárom. V roku 1943 skončil dráhu učiteľa a nastúpil na Ministerstvo školstva a národnej osvetly. Nezúčastnil sa SNP, no do komunistickej strany vstúpil už v roku 1946. Za trest mal byť poslaný do výroby, teda „k lopate“ a zároveň sa malo riešiť aj jeho členstvo v komunistickej strane.¹¹

Výsledky a záver

Celkovo bolo na povereníctve školstva a jemu podriadeným organizáciám preverovaných dovedna 647 zamestnancov povereníctva a jemu podriadených zložiek. Úspešne prešlo previerkou 464 zamestnancov, ďalších 161 bolo preradených na nižšie funkcie v štátnej správe, celkovo 9 boli poslaní „k lopate“ a 13 zamestnancov vyššieho veku bolo prinútených k odchodu do dôchodku.¹²

Previerky, ktoré na prelome rokov 1957 a 1958 rozbehol komunistický režim v Československu, sú ukázkou toho, že hoci politické zmeny vyzerajú na prvý pohľad radikálne, v realite a najmä v nižších štruktúrach štátnej správy existuje určitá kontinuita spočívajúca v prechode osôb z jedného režimu do druhého. Je už len na zamyslenie, akými motívmi si konanie týchto osôb môžeme vysvetliť, resp. či si vystačíme s odkazom na prevracanie kabátov či obyčajný oportunizmus.

⁴ SNA, f. ÚV KSS – Predsedníctvo, šk. 978, Zpráva o stranickéj previerke na Povereníctve školstva a kultúry, ako aj jeho podriadených zložkách.

⁵ Valašík sa hájil, že bol iba obchodným zástupcom firmy Rizman a spol. To však bolo minimálne skreslenie reality, čomu nasvedčujú aj dobové záznamy. U arizovaného obchodu Pollák Jakub a syn síce figuruje Gejza Rizman, no Rafael Valašík je to rovnako. Záznam naznačuje, že obaja boli spolumajiteľmi tohto podniku. ; *Výsledky vyhladavania – Arizácie podnikov Židov – Ústav pamäti národa*. [online]. 2026 [cit. 2026-18.03]. Dostupné na internete: <https://www.upn.gov.sk/projekty/arizacie/vysledky-vyhľadavania/?meno_priezvisko_arizatora=Vala%C5%A1%C3%ADk>. ; SNA, f. ÚV KSS – Predsedníctvo, šk. 978, Zpráva o stranickéj previerke na Povereníctve školstva a kultúry, ako aj jeho podriadených zložkách.

⁶ SNA, f. ÚV KSS – Predsedníctvo, šk. 978, Zpráva o stranickéj previerke na Povereníctve školstva a kultúry, ako aj jeho podriadených zložkách.

⁷ SNA, f. ÚV KSS – Predsedníctvo, šk. 978, Zpráva o stranickéj previerke na Povereníctve školstva a kultúry, ako aj jeho podriadených zložkách.

⁸ SNA, f. ÚV KSS – Predsedníctvo, šk. 978, Záznam z previerky súdruha Františka Pazúra, námestníka povereníka školstva a kultúry, ktorú vykonala stranická komisia pri IV. oddelení ÚV KSS dňa 17. 1. 1958.

⁹ Členstvo v Hlinkovej garde bolo skutočne pre mužov od septembra do decembra 1939 zo zákona povinné, čo zhruba časovo sedí s obdobím, kedy bol členom tejto organizácie aj Ušiak. ; SNA, f. ÚV KSS – Predsedníctvo, šk. 978, Záznam z previerky súdruha Jána Ušiaka, námestníka povereníka školstva a kultúry, ktorú vykonala stranická komisia pri IV. oddelení ÚV KSS dňa 1. 2. 1958. ; Vládne nariadenie zo dňa 5. septembra 1939. Slovenský zákonník, roč. 1939, 1939, č. 51, s. 487. ; Nariadenie s mocou zákona zo dňa 21. decembra 1939. Slovenský zákonník, roč. 1939, 1939, č. 68, s. 603.

¹⁰ SNA, f. ÚV KSS – Predsedníctvo, šk. 978, Záznam z previerky súdruha Petra Marušiaka, riaditeľa Hlavnej správy vydavateľstiev na PŠK, ktorú vykonala stranická komisia pri IV. oddelení ÚV KSS dňa 21. 1. 1958.

¹¹ SNA, f. ÚV KSS – Predsedníctvo, šk. 978, Záznam z previerky súdruha Jozefa Škvareninu, vedúceho vnútornej správy Povereníctva školstva a kultúry, ktorú vykonala stranická komisia pri IV. oddelení ÚV KSS dňa 7. 2. 1958.

¹² SNA, f. ÚV KSS – Predsedníctvo, šk. 978, Štatistický prehľad o previerke triednej a politickej spoľahlivosti pracovníkov.

NÁSTUP DO PRÁCE PO UKONČENÍ MATERSKEJ DOVOLENKY

V systéme skol je z prevádzkových dôvodov optimálne, ak učiteľ/ka nastúpi k 1. 9., príp. v polovici augusta. Nie vždy však RD končí práve k tomu dátumu. Chcem sa opýtať, či o termíne nástupu do práce počas trvania rodičovskej dovolenky rozhoduje zamestnanec alebo môže zamestnávateľ žiadosti zamestnanca nevyhovieť. Príklad: Učiteľke končí RD 10. 12. 2027, chce ale nastúpiť už 1. 1. 2027. Má zamestnávateľ možnosť rozhodnúť o termíne nástupu k 17. 8. 2027?

Podľa § 166 ods. 2 Zákonníka práce na prehĺbenie starostlivosti o dieťa je zamestnávateľ povinný poskytnúť žene a mužovi, ktorí o to požiadajú, **rodičovskú dovolenku až do dňa, v ktorom dieťa dovŕši tri roky veku**. Ak ide o dlhodobu nepriaznivý zdravotný stav dieťaťa vyžadujúci osobitnú starostlivosť, je zamestnávateľ povinný poskytnúť žene a mužovi, ktorí o to požiadajú, rodičovskú dovolenku až do dňa, v ktorom dieťa dovŕši šesť rokov veku. Táto dovolenka sa poskytuje v rozsahu, o aký rodič žiada, spravidla však najmenej na jeden mesiac.

Podľa § 166 ods. 3 Zákonníka práce žena a muž písomne oznámia **zamestnávateľovi najmenej jeden mesiac vopred predpokladaný deň nástupu na materskú dovolenku, otcovskú dovolenku a rodičovskú dovolenku, predpokladaný deň prerušenia, skončenia** a zmeny týkajúce sa nástupu, prerušenia a skončenia materskej dovolenky, otcovskej dovolenky a rodičovskej dovolenky.

Podľa § 113 ods. 3 Zákonníka práce, ak si zamestnávateľka alebo zamestnanec nemôže vyčerpať dovolenku pre čerpanie materskej dovolenky, otcovskej dovolenky alebo rodičovskej dovolenky ani do konca nasledujúceho kalendárneho roka, nevyčerpanú dovolenku im zamestnávateľ poskytne po skončení materskej dovolenky, otcovskej dovolenky alebo rodičovskej dovolenky.

Rozsah rodičovskej dovolenky je určený zákonom. Štandardne trvá do dňa, v ktorom dieťa dovŕši tri roky veku,

resp. v prípade dlhodobu nepriaznivého zdravotného stavu dieťaťa do dňa, v ktorom dieťa dovŕši šesť rokov veku. Termín skončenia rodičovskej dovolenky je zamestnávateľka povinná oznámiť zamestnávateľovi vopred, aby sa zamestnávateľ mohol zariadiť.

Po skončení rodičovskej dovolenky by zamestnávateľ mal nariadiť zamestnávateľke čerpanie „starej“ dovolenky.

Zamestnávateľ inak ako nariadením čerpania dovolenky nemôže oddialiť nástup do práce po rodičovskej dovolenke, a to z dôvodu, že na to nemá právo, ako aj z dôvodu, že by nebol vyriešený právny status zamestnávateľkyne, keďže sa jej rodičovská dovolenka skončí dovŕšením dňa, v ktorom dieťa dovŕši tri roky veku.

JUDr. Matej Drotár, zdroj: direktor.sk

ROZHODNUTIE O PRIJATÍ ŽIAKA NA STREDNÚ ŠKOLU

V rozhodnutí o prijatí žiaka na osemročnú strednú školu sa správne uvedie: Stredná škola podľa paragrafu 67 ods. 1 a 2 zákona 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) rozhodla takto: prijímam....atď.

Zo zákona 321/2025, ktorý nahradil zákon 596/2003 sa už neuvedie žiadny paragraf?

Podľa § 37 ods. 2 písm. a) zákona č. 321/2025 Z. z. základná škola, základná škola pre žiakov so zdravotným znevýhodnením alebo základná škola pre žiakov s nadaním rozhoduje o prijatí.

Podľa § 37 ods. 3 zákona č. 321/2025 Z. z. stredná škola, stredná škola pre žiakov so zdravotným znevýhodnením alebo stredná škola pre žiakov s nadaním rozhoduje o veciach uvedených v odseku 2.

Z uvedeného vyplýva, že stredná škola rozhoduje o prijatí podľa § 37 ods. 3 zákona č. 321/2025 Z. z. v spojení s § 37 ods. 2 písm. a) zákona č. 321/2025 Z. z.

JUDr. Matej Drotár, zdroj: direktor.sk